

LIFE Project Number
LIFE12 NAT/CZ/000629

FINAL Report
Covering the project activities from 1/1/2014 to 22/11/2019

Reporting Date
17/12/2019

LIFE+ PROJECT NAME
Preservation of species-rich Nardus grasslands in pSCI Beskydy
(Záchrana smilkových trávníků v EVL Beskydy)

Project Data

Project location	Česká republika, Moravskoslezský kraj, Zlínský kraj		
Project start date:	01/01/2014		
Project end date:	31/12/2019	Extension date:	
Total Project duration (in months)	72 months		
Total budget	607 879 €		
Total eligible budget	607 879 €		
EU contribution:	455 544 €		
(%) of total costs	74,94%		
(%) of eligible costs	74,94%		

Beneficiary Data

Name Beneficiary	ČSOP Salamandr
Contact person	Mrs Barbora Krupová
Postal address	Za Hážovkou 1819, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, Czech republic
Visit address	Za Hážovkou 1819, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, Czech republic
Telephone	+420 571 613 241
Fax:	
E-mail	salamandr@salamandr.info
Project Website	http://salamandr.info/projekty/zachrana-smilkovych-travniku-v-evl-beskydy/

1. List of contents

2.	Executive Summary	3
3.	Introduction	12
4.	Administrative part	14
4.1.	Description of management system	14
4.2.	Evaluation of the management system	16
5.	Technical part	17
5.1.	Technical progress, per task	17
5.1.1.	Action A.1 revize smilkových trávníků	17
5.1.2.	Action A.2 Získání souhlasů vlastníků pozemků	18
5.1.3.	Action B.1 Krátkodobý nájem pozemků	19
5.1.4.	Action C.1 Managementová opatření	20
5.1.5.	Action C.2 Plán péče o smilkové trávníky v EVL Beskydy	22
5.1.6.	Action D.1 Monitoring	24
5.1.7.	Action D.2 Monitoring socio-ekonomických dopadů projektu	26
5.1.8.	Action F.3 Plán ochrany (After Life)	27
5.1.9.	Action F.4 Propojení s jinými projekty	28
5.2.	Dissemination actions	31
5.2.1.	Objectives	31
5.2.2.	Dissemination: overview per activity	31
5.2.2.1.	Action E.1 Značení projektového území	31
5.2.2.2.	Action E.2 Informační kampaň	32
5.2.2.3.	Action E.3 Program pro školy	34
5.2.2.4.	Action E.4 Program pro širokou veřejnost	35
5.2.2.5.	Action E.5 Propagační materiály	36
5.2.2.6.	Action E.6 Odborné výstupy	37
5.2.2.7.	Action E.7 Laická zpráva	38
5.3.	Evaluation of Project Implementation	39
5.4.	Analysis of long-term benefits	45
6.	Comments on the financial report	49
6.1.	Summary of Costs Incurred	49
6.2.	Accounting system	50
6.3.	Partnership arrangements.....	51
6.4.	Auditor's report/declaration	51
6.5.	Summary of costs per action	52
7.	Annexes	53
7.1.	Administrative annexes	53
7.2.	Technical annexes	53
7.2.1.	List of abbreviations.....	53
7.2.2.	Technical annexes.....	53
7.3.	Dissemination annexes	55
7.3.1.	Layman's report.....	55
7.3.2.	After LIFE plan	55
7.3.3.	Other dissemination annexes	55
7.4.	Final table of indicattors	57
8.	Financial report and annexes	57

2. Executive Summary

Hlavní cíle projektu jsou tři:

1. Zlepšení kvality 45 ha smilkových trávníků (biotop T2.3B).
2. Stanovení optimální alternativní péče o smilkové trávníky.
3. Vytvoření plánu péče o smilkové trávníky v EVL Beskydy (CZ0724089).

Vedlejší, avšak neméně významné cíle jsou taky tři:

1. Informování většiny majitelů pozemků s biotopem T2.3B o jejich ohrožení a vhodné péči,
2. zapojení hospodařících vlastníků do projektu vykonáváním managementových prací na vlastních pozemcích,
3. informování široké veřejnosti na celém území EVL Beskydy o důležitosti a ohrožení horských luk s T2.3B.

Chapter 4 – summary: Hlavním příjemcem projektu je ČSOP Salamandr se sídlem Za Házovkou 1819, Rožnov pod Radhoštěm. Přidruženým příjemcem je Ministerstvo životního prostředí ČR. Od začátku projektu pracuje na plnění cílů manažerka projektu, vědecký koordinátor, ekonomický manažer a s mírnými přestávkami v obsazení pozice také asistentka u partnera. Tento řídicí tým se celkem 19x sešel na jednání projektového týmu, kde kromě předávání podrobných informací dochází i k řešení operativních problémů, plánování a hodnocení průběhu projektu. Těchto schůzek se účastnil i vedoucí ČSOP Salamandr a ředitel Správy CHKO Beskydy. Práce v terénu (C1) vykonávali u příjemce terénní pracovníci, asistent vedoucího terénních prací a vedoucí terénních prací. Příjemce projektu taky externě spolupracoval s odborníky na entomologii a botaniku (D1). Auditor prováděl průběžný audit každého projektového roku. Průběh projektu byl bez větších problémů. Zásadní výstupy byly plněny v termínech nebo s malým zpožděním, které ale neovlivňovalo další akce. Partnerská spolupráce byla dobrá, operativní komunikace fungovala.

Chapter 5 – summary

S implementací jednotlivých aktivit nebyl problém. Cílů bylo dosaženo ve stanovených termínech nebo jen s malým zpožděním. Metodicky bylo plnění cílů bez větších problémů. I v případě většího zpoždění nebyl ohrožen chod projektu. Vyrobené produkty byly opatřeny logem LIFE a Natura 2000 a byly distribuovány podle plánu. Většina produktů určených k šíření povědomí o problematice smilkových trávníků a projektu měla u cílové skupiny velmi dobrý ohlas.

- a. **A1** Byla vytvořena aktuální vrstva biotopu T2.3B v EVL Beskydy, byli identifikováni a osloveni vlastníci pozemků, na kterých dané segmenty byly vymapovány. Tam, kde byla získána nějaká forma souhlasu, byla provedena revize biotopu (A1) a jeho zařazení podle kvality do jedné ze čtyř kategorií (B1, B2, H1, H2) a byl navržen optimální management. Vznikla tak studie Revize smilkových trávníků, která bylo po přidání dalších lokalit v průběhu roku 2015 aktualizována.
- b. **A2** Byly získány souhlasy vlastníků pozemků (A2) s T2.3B k péči o jejich pozemky.
- c. **B1** Souhlasy jsme formálně získali ve třech různých podobách: Prostý souhlas, pacht (dříve nájem), smlouva o dílo s majitelem pozemku, která nahrazuje souhlas s péčí.
- d. **C1** Managementové práce byly prováděny na 78 segmentech o celkové ploše 50,1 ha. Péče zahrnovala několik typů zásahů: výřezy náletových dřevin, obnovný management, bránování lučními bránami, kosení včetně úklidu, pastvu ovcí. Jednotlivé zásahy jsou kombinovány jak v daném roce, tak v jednotlivých letech. Péči o lokality prováděli sami vlastníci, místní hospodáři (dodavatelé) a zaměstnanci ČSOP Salamandr.
- e. **C2** Proběhla revize 601 segmentů biotopu T2.3B v EVL Beskydy a byla vypracována závěrečná zpráva zahrnující shapefileovou vrstvu. Vypracovali jsme Plán péče o

biotop T2.3B Podhorské a horské smilkové trávníky (habitat 6230*). Z našich sledování vyplynulo, že mulčování je za určitých podmínek možné použít jako asanační management. Bránování je vhodné použít na zapojeném travním drnu, aby se drn narušil a umožnil vzcházení menších rostlin. Alternativní péče při zachování kvality biotopu resp. zvýšení kvality bez použití pastvy je možná a zakládá se na kombinaci kosení a bránování. Pokud chceme dosáhnout co nejlepších výsledků, je nutné zařadit alespoň časově omezenou pastvu, buď jako jeden ze dvou zásahů v roce nebo po 3-5 letech lokalitu jednorázově přepást. Takto lze jedním stádem vypásat více lokalit. Co se týká finanční náročnosti, je možné zajistit adekvátní péči bez ovčí levněji pouze na rovinatějších plochách dostupných pro malou techniku.

- f. **D1** Monitoring sledoval vliv zásahů na lokality a byl prováděn na třech úrovních: biotop, hmyz, trvalé monitorovací plochy botanické (TMP). V každém roce, kdy monitoring probíhal, byly vypracovány a odevzdány průběžné zprávy. Z hlediska TMP byl vliv zásahů významnější na plochách, kde byla vyšší druhová diverzita. U druhově chudých ploch byl vliv zásahů na druhové složení neprůkazný. Z hlediska monitoringu biotopů došlo k mírnému zvýšení počtu všech druhů i typických smilkových druhů. U většiny druhů smilkových trávníků také vzrostla četnost jejich výskytu. Nejlépe reagovala společenstva motýlů. Provedené managementy vedly k navýšení počtu jak druhů celkově, tak i druhů chráněných a ohrožených. Na některých plochách byla zjištěna přítomnost chráněných a pro CHKO Beskydy prioritních druhů (*Phengaris arion*, *Hesperia comma*).
- g. **D2** byla vypracována studie socio – ekonomických dopadů projektu. Studie hodnotí dopad projektu na tři sféry: sociální, ekonomickou a biosféru. Celkem je ve zprávě hodnoceno 25 parametrů. Největší dopad v sociální kategorii měl parametr *Informovanost o významu prioritního biotopu*, z ekonomických parametrů měl jednoznačně největší dosah parametr *Zlepšení podmínek pro turistiku*, a z biologických parametrů měl největší dosah parametr *Dopad na péči o přírodu prostřednictvím plánu péče o T2.3B a jeho vstupu do plánu péče o CHKO Beskydy* a parametr *Ohrožené druhy rostlin a živočichů - cílená podpora*.
- h. **F3** Byl vypracován plán ochrany, který se zabývá následnou péčí o projektové lokality a jejím financování.
- i. **F4** V rámci této akce byl proveden průzkum a seznam všech LIFE projektů týkajících se smilkových trávníků a tematicky příbuzných projektů a byla navázána spolupráce s českým projektem LIFE 11 NAT/CZ/490 a s řešiteli projektu LIFE12 NAT/PL/81. Proběhly návštěvy několika českých LIFE projektů. V roce 2019 proběhla návštěva projektů LIFE14 NAT/SI/000005, LIFE15 NAT/BE/000774 v EVL Beskydy.

Dissemination part

- j. **E1** Bylo vytvořeno a umístěno do terénu 20 kusů tabulí s informacemi o projektu a QR kódem odkazujícím na webové podstránky. V dalším roce (2015) potom bylo vyrobeno a umístěno do terénu 10 kusů doplňkových tabulek se zajímavostmi z lokality ať už přírodní nebo historické.
- k. **E2** Byly založeny webové podstránky s informacemi o projektu pro širokou veřejnost a pro potenciální vlastníky. Stránky byly průběžně doplňovány o výstupy projektu. Bylo vytvořeno a distribuováno 6 různých typů plakátů, 5 různých článků v místních médiích, které doplňovaly plakátovou kampaň a informovaly o projektu. Vznikla a byla distribuována minibrožura pro širokou veřejnost *Průvodce po drátěných loukách*, a minibrožura pro majitele pozemků *Smilujte se nad smilkou*. Byl uspořádán seminář pro zemědělce a majitele pozemků. Bylo vydáno 5 čísel Zpravodaje CHKO Beskydy.
- l. **E3** Školní mládež byla do projektu vtažena prostřednictvím přednášek, exkurzí a soutěže v terénu. Byly uspořádány 3 ročníky Junior fotosoutěže.
- m. **E4** Pro zvýšení informovanosti široké veřejnosti vznikla soutěž pro návštěvníky lokalit, která nabádá k návštěvě lokalit. K soutěži slouží doplňkové tabulky (E1) umístěné v terénu. Pro zatraktivnění soutěže bylo založeno 5 keší (geocaches – součást

hry geocaching). Byly uspořádány 4 ročníky fotosoutěže spojené s výstavou fotek. Byla vydána originální karetní hra *Líný bača*.

- n. **E5** Pro propagaci projektu bylo vyrobeno 1000 kusů propisek, 120 kusů triček, celkem 700 kusů stolního dvouletého kalendáře ve dvou letech (350 + 350) a 350 ks tajemných krabiček.
- o. **E6** V posledním roce projektu byla uspořádána závěrečná konference pro odbornou veřejnost a byl napsán článek do celostátního periodika zabývajícího se ochranou přírody.
- p. **E7** Vznikla a byla distribuována laická zpráva projektu *Pět let smilkování*. Brožura je dvoujazyčná a je v grafickém souladu s předchozími výstupy projektu.

Péče probíhala na 50,1 ha prioritního biotopu T2.3B v EVL Beskydy (CZ0724089). Celkem na 64 % projektových segmentů došlo ke zvýšení počtu druhů smilkových trávníků. Na 46 % sledovaných ploch s péčí došlo ke zvýšení počtu druhů motýlů. V rámci revize 601 segmentů biotopu T2.3B byla posbírána data o jeho vývoji a aktuálním stavu. Další vývoj biotopu bude závislý především na dotační politice státu a množství finančních prostředků, které bude mít státní správa v ochraně přírody k dispozici na přerozdělování mezi hospodáře pečující o vzácné louky.

Plán péče o smilkové tráviny v EVL Beskydy, který v rámci projektu vznikl, je teoreticky přenositelný nejen v rámci ČR, ale celé EU.

Inovativní je účelné použití některých tradičních zemědělských postupů: *Mulčování* je ve vybraných případech možné použít na velmi degradovaných segmentech, zjara a maximálně 2 roky po sobě jako zásah vedoucí k obnově biotopu. Tento postup prováděný běžně v péči o zemědělské pozemky je v ochraně přírody už řadu let zcela zavrhován. *Bránování* je vhodné použít na zapojeném travním drnu k tomu, aby se drn narušil a umožnil vzcházení menších rostlin. Při použití větší zemědělské techniky je dobré ho používat jako náhradu pastvy.

Chapter 6 - summary:

Celkové uznatelné výdaje byly o 26 471,88 EUR (4,4%) vyšší než rozpočet, přitom v žádné kategorii nedošlo ke změně vyšší 30,000€ a 10%.

Total project costs podle grant agreement: 607 879 EUR

Total project costs within the project duration: 634 350,88 EUR

Překročení rozpočtovaných výdajů bylo dáno především realizací managementu na větší ploše a změnou kurzu. K největší změně došlo u položky Equipment, což bylo způsobeno zejména velkou různorodostí lokalit, kamenitým terénem způsobující časté poruchy nosiče náradí a nedostatkem lidských zdrojů v důsledku hospodářského růstu ČR.

Projekt byl včleněn do organizace prostřednictvím interní směrnice č. VI, čl. V. V souladu s interní směrnicí byla konkretizována metodika alokace *overheads*. V účetním systému jsou náklady projektu analyticky účtovány na účet končící .51. V souladu s požadavky národní legislativy a Common provisions je u každého zaměstnance vedena evidenci pracovní doby

Spolupráce obou partnerů probíhala a probíhá podle ustanovení Dohody o spolupráci (**IncR Annex 1**) vč. 3 následných změn. Současně byla od MŽP získána dotace ve výši 40 000 EUR, takže celkový příspěvek MŽP činí 150 727 EUR. Všechny závazky obou partnerů vůči sobě navzájem jsou dodržovány a průběžně naplňovány.

Auditorem projektu je Audit Morava s.r.o., Milotická 458/14, 155 21 Praha, IČ 25851101, jednající Ing. Pavel Halamíček, Ph.D. registrovaný Komorou auditorů České republiky a oprávněným provádět auditorskou činnost s oprávněním číslo 1004.

Executive Summary in english

The Czech version of the Executive summary is written according to the instructions for completing the Final report. The English version is more detailed and therefore more comprehensive. The reason is the fact that the whole report is submitted in Czech and therefore a more comprehensive Executive summary in English will provide a better overview of the project.

The main objectives of the project are three:

1. Improvement of the quality of 45 ha of nardus grassland (habitat T2.3B).
2. Determination of optimal alternative care of nardus grassland.
3. Creation of a management plan on nardus grassland in the SCI Beskydy (CZ0724089).

There are three secondary but no less important goals:

1. Informing most landowners with a T2.3B habitat about their threat and appropriate care,
2. involvement of management owners in the project by carrying out management work on their own land,
3. informing the general public throughout the SCI Beskydy about the importance and threat to mountain meadows with T2.3B.

Chapter 4 – summary: The main beneficiary of the project is ČSOP Salamandr with its registered office at Za Házovkou 1819, Rožnov pod Radhoštěm. The Ministry of the Environment of the Czech Republic is an associated beneficiary. Since the beginning of the project, the project manager, the scientific coordinator, the economic manager and the partner assistant, with slight breaks in the cast, have been working on fulfilling the goals. This management team met in total 19 times at the meeting of the project team, where in addition to the transmission of detailed information, there is also the solution of operational problems, planning and evaluation of the course of the project. These meeting were also attended by the head of ČSOP Salamandr and the director of the PLA Beskydy Administration. Field work (C1) was carried out at the beneficiary by field workers, assistant to field manager and field manager. The project beneficiary also cooperated externally with experts in entomology and botany (D1). The auditor performed an interim audit of each project year. The course of the project was without major problems. The major outputs were met in due dates or with a small delay, but didn't affect other actions. Partner cooperation was good, operative communication worked.

Chapter 5 – summary

5.1. Technical part

- a. **A1** The current T2.3B biotope layer in the SCI Beskydy was created based on publicly accessible data and data from biotope mapping. Mosaic segments were not included in the layer. In the next step, the owners of the land on which the segments were mapped were identified and approached. Where some form of consent was obtained, the biotope was revised (A1) and classified according to quality into one of four categories (B1, B2, H1, H2) and optimal management was proposed. This was the origin the Study of Nardus stricta Grasslands, which was updated in 2015 after adding other sites.
- b. **A2** Agreements with land owners on the management of T2.3B biotopes were reached

A. Area T2.3B with the approval	52,7 ha
B. Total area of localities *	50,1 ha
C. Number of localities	59
D. Number of segments **	78

* The difference between A and B is the area of non-manageable parts (eg shrubs).

** To create a smaller mosaic larger locations are divided into sub-segments with different interventions.

- c. **B1** We have formally obtained consent in three different forms: A simple agreement, tenancy (formally known as a lease) and a work contract with a land owner substituting the agreement on a particular care.

Simple agreement	16 consents
Tenancy	15 contracts
Work contracts	9 contracts

- d. **C1** Management work was carried out on 78 segments with a total area of 50.1 ha. Care included several types of interventions: cuttings of seedlings, restoration management, harrowing using meadow harrows, mowing and cleaning, sheep grazing. Individual interventions are combined both in a given year and in individual years. The care of localities was carried out by the owners, local farmers (suppliers) and employees of ČSOP Salamandr themselves.

	2014	2015	2016	2017	2018	IN TOTAL
Shrub cutting	3,09	1,61	0,86	0,10	0,80	6,46
Mowing	29,80	33,81	36,75	36,85	36,27	173,48
Restoration management	10,04	5,35	0,00	0,00	0,00	15,39
Grazing by sheep	10,65	17,27	19,50	19,38	20,96	87,76
Harrowing	0,00	10,38	15,51	8,98	12,21	47,08
In total (ha)	53,59	68,42	72,62	65,30	70,24	330,17

Suppliers	9,65	17,04	18,82	18,70	20,28	84,50
Owners	5,90	6,47	6,24	6,24	6,24	31,10
Salamandr workers	38,04	44,91	47,56	40,36	43,72	214,59
In total (ha)	53,59	68,42	72,62	65,30	70,24	330,18

- e. **C2** A review of 601 biotope segments of T2.3B in SCI Beskydy was completed and a final report including a shapefile layer was prepared. A questionnaire for landowners with T2.3B was prepared and filled in personally or by phone. An analysis of the grant titles of agricultural grants and a set of comments on these titles was prepared and submitted to the Expert Group on the Common Agricultural Policy for the new programming period. We have prepared the Management plan on biotope T2.3B Submontane and montane *Nardus* grasslands (habitat 6230 *). Our observations have shown that mulching can be used as initial (sanitation) management under certain conditions. It is advisable to use harrowing on the involved grass turf to disrupt the turf and allow smaller plants to emerge. Alternative care while maintaining the habitat quality resp. Improvement without grazing is possible and is based on a combination of mowing and harrowing. To achieve the best results, it is necessary to include at least a temporary grazing, either as one of two interventions in a year or after 3-5 years to graze the site once. In this way it is possible to graze more localities by one herd. As far as financial demands are concerned, it is possible to ensure adequate sheep-free care only on flatter areas available for small equipment. The Management plan for the care was consulted with the PLA Beskydy Administration, their comments were incorporated and approved by the PLA Beskydy Administration.
- f. **D1** Monitoring monitored the impact of interventions on the localities and was carried out at three levels: biotope (performed by scientific coordinator), insects (performed by external entomologist), permanent botanical monitoring area (TMB) – 24 areas (performed by external botanist). Interim reports were prepared and submitted in each year of monitoring, and a summary final report was prepared and submitted in the last

year of monitoring. Altogether 5 reports for monitoring of TMB, 5 reports for monitoring of day butterflies and 2 reports for monitoring of night butterflies, 3 reports for monitoring of **biotopes** were submitted. In terms of permanent botanical plots monitoring (TMP), the impact of interventions was more significant in areas where species diversity was higher. The effect of interventions on species composition was inconclusive in species poor areas. From the point of view of habitat monitoring, there was a slight increase in the number of all species and typical nardus grasslands species. The frequency of occurrence the nardus grasslands species has also increased. Butterflies communities responded best. The management has led to an increase the number of species as a whole, as well as protected and endangered species. The presence of protected and priority species of Beskydy PLA (*Phengaris arion*, *Hesperia comma*) was detected in some areas.

- g. **D2** A study of the socio-economic impact of the project was carried out. The study assesses the impact of the project on three spheres: social, economic and biosphere. A total of 25 parameters are evaluated in the report. The greatest impact in the social category had the parameter *Awareness of the importance of the priority habitat*, the economic parameters clearly had the greatest impact parameter *Improvement of conditions for tourism*, and the biological parameters had the greatest impact parameter *Impact on nature care through the T2.3B management plan and its entry into the Beskydy PLA management plan* and parameter *Endangered species of plants and animals - targeted support*.
- h. **F3** Was worked out the After LIFE plan that addresses the subsequent management and financing of project localities.
- i. **F4** A survey and a list of all LIFE projects related to nardus grasslands and thematically related projects (performed by a partner assistant) was carried out and cooperation with the Czech project LIFE11 NAT/CZ/490 and project researchers LIFE12 NAT/PL/81 was established. Mutual visit was realized with project LIFE11 NAT/CZ/490, in 2016 project team visited project LIFE09 NAT/CZ/363, in 2019 projects LIFE14 NAT/SI/000005, LIFE15 NAT/BE/000774 were visited in SCI Beskydy.

5.2. Dissemination part

- j. **E1** 20 pieces of signboards with project information and QR code referring to web subpages were created and placed in the field. In the following year (2015), 10 pieces of supplementary signboards with points of interest from the locality, whether natural or historical, were produced and placed in the field. Each of the ten signboards is unique and relates directly to the public competition (E4). All signboards were inspected annually and, if necessary, corrected or supplemented with new ones.
- k. **E2** Web pages with project information for the general public and potential owners have been set up. The website was continuously supplemented with project outputs. Once a year, the information on the realized events is updated. Six different types of posters were created and distributed. Five different articles were published in local media, which supplemented the poster campaign and informed about the project. A mini-brochure for the general public was created and distributed. *Průvodce po drátěných loukách*, which encourages visitors to visit the localities and informs about the importance of nardus grasslands, their history in the region and natural values. A mini-brochure *Smilujte se nad smilkou* which was intended for land owners with T2.3B, was created and distributed. A seminar was organized for farmers and landowners. Five issues of the PLA Beskydy Bulletin (2/2014, 2/2015, 2/2016, 2/2017, 2/2018) were published.

- l. **E3** School youth were drawn into the project through lectures, excursions and competitions in terrain. Three years of Junior Photo competition were organized, with a total of 41 authors. In total 11 lectures were held for 260 pupils, 11 excursions for 250 pupils and 8 competitions in terrain. Two excursions were connected with volunteer activities of students.
- m. **E4** In order to raise awareness among the general public, a competition has been set up for visitors to the localities that encourages visitors to visit the localities. Additional signboards (E1) placed in the field are used for the competition. To make the competition more attractive, 5 geocaches (geocaches – part of geocaching games) were created. For years of the photo competition were organized, attended by 334 authors with 910 photos. The photo competition was associated with an exhibition of photos. The original card game *Líný bača* has been published, which works with the theme of meadow care. On the cards are used comic drawings and created the original rules of the game.
- n. **E5** To promote the project to the general public, collaborating organizations or school youths, 1 000 ballpoint pens, 120 T-shirts, a total of 700 desktop two-year calendars in two years (350 + 350) and 350 mysterious boxes were produced and distributed. All promotional materials have the LIFE logo and Natura 2000 and were also distributed throughout the project to landowners, participants of competitions and photo contest winners.
- o. **E6** In the last year of the project, a final conference for the professional public was organized and an article was written for a national periodical dealing with nature conservation.
- p. **E7** The layman's report of project Five Years of Narding was created and distributed. Great emphasis was put on comprehensible information, readability, clarity and all this with regard to the target group, which is the lay general public. The brochure is bilingual and is in graphic line with previous project outputs.

Chapter 5.3 Evaluation of Project Implementation– summary:

- a. **A1** Revision of nardus grasslands – Revision of all project localities including those with preliminary consent, categorization by quality, proposal of care. Methodically no problems arose.
- b. **A2** Gaining of landowners' consents – Consents for care on a total area of 52.7 ha were obtained, 218 owners were addressed. The action was more time-consuming than we expected. The planned results have been achieved and are above expectations.
- c. **B1** B1 Short-term lease of land – We concluded 15 lease contracts for 15.2 ha. The results achieved are good. More contracts were expected to be concluded, but this is replaced by the granting of more approvals in action A2.
- d. **C1** Management measures – 50.1 ha have been improved. The results of the action are better than expected, especially in the area of care with C1, also the care provided by local farmers exceeded expectations.
- e. **C2** Management plan of nardus grasslands in SCI Beskydy – 601 segments of biotope T2.3B were revised and Management plan of biotope T2.3B was prepared. The results of the action are as expected. Methodically there was no problem. In addition to the original plan, an analysis of grant titles was prepared, which be used as a supporting argument for the necessary changes in grant titles.

- f. **D1** Monitoring – The action took place without methodological problems. The increase in the monitored areas for insect monitoring provided more data on project localities.
- g. **D2** Monitoring the socio-economic impact of the project – The Study of the socio-economic impact of the project was prepared. The action can be evaluated as successful, methodically there were no problems.
- h. **E1** Marking of project area – 20 pieces of information boards and 10 pieces of supplementary boards were placed. The action was successful, the result achieved are in line with expectations and are good.
- i. **E2** Information campaign – All the outputs of the action were fulfilled with some outputs there was a slight delay from the plan, which did not endanger the operation of the project. In particular, mini-brochures were appreciated for their interesting content, readable language and humorous drawing up, both by the landowners and by the teachers at the excursions and staff of the Nature Conservation Agency of the Czech Republic.
- j. **E3** Program for schools – The action was successful, with more than expected results. We managed to harmonize the limits by which schools are limited to project needs. Schools evaluated the actions positively and some were interested in further cooperation.
- k. **E4** Program for the general public – The results of the action meet expectations and are good. The action was successful. The card game had a very good response. The competition was not well received. The photo competition has traditionally received a good response and relatively high public participation, both at the vernissage and in the competition itself.
- l. **E5** Promotional materials – The action was successful, the outputs were created, although in some cases in lower numbers. This was due to economical management and also after re-evaluation of distribution possibilities. The mysterious boxes were rated as a very imaginative product.
- m. **E6** Expert outputs – All points of this action have been fulfilled. Although the conference eventually took place in a smaller audience than expected, substantial information was also disseminated through lectures by an external entomologist.
- n. **E7** Layman's Report – The action was fulfilled without methodological problems. A different format was chosen for attractiveness to readers and harmony with other project outputs. Responses to the layman's report are positive.
- o. **F1** Project management – The action was successful and the results are very good. Project management and progress was without major problems. The expected results were achieved.
- p. **F2** Project audit – The action is on schedule. The expected results were achieved.
- q. **F3** Protection Plan – The action was successful, a protection plan was prepared.
- r. **F4** Networking – The action is successful, the results are very good. It proceeds as planned and things beyond the plan have been addressed.

Chapter 5.4 Analysis of long-term benefits – summary:

a. Environmental benefits

Care was taken of 50.1 ha of the T2.3B priority biotope (habitat 6230) in the SCI Beskydy (CZ0724089). Altogether on 64% project segments grew to a number of species of the nardus grasslands. The number of butterfly species increased in 46% of the monitored areas with care. 601 segments of biotope T2.3B in SCI Beskydy were revised and data on its development and current status were collected. Thanks to the monitoring of **biotopes** and insects, data on rare and common species of fauna and flora were collected, especially outside small-area protected areas.

b. Long-term benefits and sustainability

Currently, there are 273.9 ha of the T2.3B biotope in the SCI Beskydy. The project integrated 50.1 ha, which is 18% of all nardus grasslands in the SCI Beskydy. Another 127.5 ha of biotope (46,5%) is in the LPIS database and they receive agricultural subsidies. Further development of the biotope will depend mainly on the state subsidy policy and the amount of funds that the state administration in nature conservation will have available for redistribution among farmers taking care of rare meadows. A still existing threat is both the lack of interest of landowners in care and the lack of funds from the state budget.

c. Replicability, demonstration, transferability, cooperation

Based on the results of our monitoring and our experience, a Management plan for the care of nardus grasslands in the SCI Beskydy was prepared. It's theoretically transferable not only within the Czech Republic, but throughout the EU, especially in areas with similar natural conditions (Carpathian Mountains). For optimal management methods alternative to grazing please see the short summary of Action C2 above.

d. Best Practice lessons

Our observations have shown that mulching under certain conditions can be used as initial management for the recovery of highly degraded areas with a high layer of accumulated biomass. It is advisable to use harrowing on the involved grass turf to disrupt the turf and allow smaller plants to emerge. Up to an altitude of 800 m, two interventions per year are also possible, which in combination with timewise limited grazing (grazing in the autumn) allows graze more localities by one herd. more. As an example of good practice we can consider negotiations with owners, which were conducted in person and led to exceeding the necessary amount of area of care localities (C1).

e. Innovation and demonstration value

Innovative is using of some traditional farming practices: In some cases, *mulching* can be used on highly degraded segments, in spring and for a maximum of 2 years in a row, as an intervention leading to habitat restoration. This practice, which is normally carried out in the management of agricultural land, has been completely rejected in nature conservation for many years. It is advisable to use *harrowing* on the grass turf involved to disrupt the turf and allow smaller plants to emerge. When using larger agricultural techniques it is good to harrow as a replacement for grazing. In such cases it is possible to graze only for a short time every year or once every 3-5 years.

f. Long term indicators of the project success

Area of project segments with ongoing care (minimum 3 or more interventions in 5 consecutive years)

Chapter 6 Comments on the financial report– summary:

Total eligible expenditure was € 26,471.88 (4,4%) higher than the budget, with no change of € 30,000 and 10% in any category.

6.1 Summary of Costs Incurred

Total project costs according to grant agreement: EUR 607 879

Total project costs within the project duration: EUR 634 350.88

Exceeding budgeted expenditures was mainly due to the implementation of management on a larger area and the exchange rate change. The biggest change occurred in Equipment, which was mainly due to the great diversity of localities, rocky terrain causing frequent multipurpose machine failures, the need for concurrent activities during nice weather and high-performance

machine to export large trees after cutting or mass biomass removal, lack of human resources due to economic growth of the Czech Republic.

6.2 Accounting system

The project was incorporated into the organization through internal directive No. VI, Article V. In accordance with the internal directive, the methodology for allocation of overheads was specified. In the accounting system, the project costs are analytically charged to the account ending in .51, while the individual sources of funding are monitored at selected centres. In accordance with the requirements of national legislation and Common provisions, each employee is kept a record of working hours.

6.3 Partnership arrangements

The cooperation of both partners was and is being carried out according to the provisions of the Partnership agreement (IncR Annex 1) incl. 3 subsequent changes (1st and 2nd due to a lower use of funds of the MoE by EUR 10,375.5, respectively EUR 2,938.3, 3rd due to an effective overrun of total expenditure of EUR 11,570). At the same time, a subsidy of EUR 40,000 was received from the Ministry of the Environment, so that the total contribution of the Ministry of the Environment is EUR 150,727. All obligations of both partners towards each other are adhered to and continuously fulfilled.

6.4 Auditor's report

The project auditor is Audit Morava s.r.o., Milotická 458/14, 155 21, Prague, ID 25851101, acting Ing. Pavel Halamíček, Ph. D. registered by the Chamber of Auditors of the Czech Republic and authorized to perform auditing activities with the authorization number 1004. The project audit was divided into annual audits in order to identify potential problems in a time, and 2019 was already carried out as part of the Final audit.

6.5 Summary of costs per action

Action code	A1	A2	B1	C1	C2	D1	D2	E1	E2
Action name	Revision of nardus grasslands	Gaining of consents	Short-term lease	Management measures	Management plan	Monitoring	Impact monitoring	Marking of area	Information campaign
Total costs	171	34	1 134	398 346	27 796	32 239	0	1 341	8 252
Grant Agreement costs	1 151	346	3 045	345 523	31 722	18 317	997	5 380	26 761
Action code	E3	E4	E5	E6	E7	F1	F2	F3	F4
Action name	Program for schools	Program for public	Promotional materials	Expert outputs	Layman's Report	Project management	Project audit	Protection Plan	Networking
Total costs	49	8 799	5 339	0	892	97 864	4 961	0	6 502
Grant Agreement costs	4 164	9 177	6 250	4 666	2 315	99 413	5 200	0	6 106

3. Introduction

Druhově bohaté smilkové trávníky (biotop T2.3B, stanoviště 6230) jsou podle směrnice 92/43/EHS řazeny mezi prioritní stanoviště. Jedná se o porosty tvořené především smilkou tuhou (*Nardus stricta*) a dalšími druhy trav (např. *Agrostis capillaris*) a mnohými bylinnými druhy (*Galium pumilum*, *Polygala vulgaris*, *Viola canina*, *Veronica officinalis*, *Hieracium pilosella*, *Carlina acaulis*, etc.). V EVL Beskydy (CZ0724089) se jedná o porosty pastvin na živinami chudých půdách v podhorských až horských oblastech. Jejich ohrožení v Beskydech spočívá hlavně v ústupu původního hospodaření a zalesňování. Původní pastviny jsou

roztroušeny ve výše položených a špatně dostupných polohách. Pastva jako jediný logický a doporučovaný management je v těchto případech velmi drahá a těžko obnovitelná. Zabránit dalšímu mizení a degradaci prioritního stanoviště jsme chtěli plánovanou péčí na 45 ha smilkových trávníků, ale také stanovením a vyzkoušením alternativního vhodného managementu pro tyto biotopy k obecně doporučované pastvě, která je však v posledních několika desítkách let pro většinu ploch nedostupná, a to zejména z důvodu nedostatku pastevních stád.

Hlavní cíle:

- Péče o minimálně 45 ha smilkových trávníků v EVL Beskydy,
- stanovení optimálního managementu o biotop T2.3B v Beskydech,
- vytvoření plánu péče o smilkové trávníky v EVL Beskydy.

Další cíle:

- Informování většiny majitelů pozemků s biotopem T2.3B o jejich ohrožení a vhodné péči,
- zapojení hospodařících vlastníků do projektu vykonáváním managementových prací na vlastních pozemcích,
- informování široké veřejnosti na celém území EVL Beskydy o důležitosti a ohrožení horských luk s T2.3B.

Projekt byl zaměřený na stanoviště 6230, biotop T2.3B (netýká se ploch, kde je biotop T2.3B v mozaice). Biotop je ohrožen absencí hospodaření, jejímž důsledkem je zarůstáním náletovými dřevinami a postupná přeměna v les nebo zarůstání expanzivními druhy rostlin (*Holcus mollis*, *Poa chaixii*, *Calamagrostis epigejos*) a přeměna na méně hodnotné biotopy. Další hrozbou je nevhodné hospodaření zahrnující stále častější nelegální velkoplošné a pravidelné mulčování, pravidelná častá seč na příliš nízký trávník (tzv.anglický trávník) či špatně nastavený titul zemědělských dotací a s tím související příliš velká zátěž pasoucího se dobytka nebo seč v nevhodných termínech.

Do projektu bylo vtaženo široké spektrum obyvatel. Informační kampaň zahrnovala minibrožury, plakáty, webové stránky, články v místních zpravodajích, soutěž pro veřejnost etc. Byla zaměřena na vlastníky pozemků, místní zemědělce a širokou veřejnost. Školní mládež byla vtažena prostřednictvím přednášek, exkurzí, soutěže a junior fotosoutěže v rámci akce pro školy.

O výsledcích projektu byli informováni odborníci z ochrany přírody prostřednictvím konference a odborného článku.

Vlastníkům pozemků, kteří prováděli sami managementová opatření, byla poskytována finanční podpora na hospodaření z LIFE+. Do projektu byli také zapojeni drobní místní zemědělci, kteří prováděli na vybraných plochách pastvu.

Obnova a pravidelné hospodaření na skutečných 50 ha luk s biotopem T2.3B, který byl na velké části ploch velmi degradovaný, pomohlo zastavit další degradaci a na mnoha místech zlepšit jeho stav. Celkem na 64% projektových segmentů došlo ke zvýšení počtu druhů smilkových trávníků a na 10 % segmentů nedošlo k jeho dalšímu snižování. Díky obnově hospodaření se vrátil na 5 projektových ploch modrásek černoskvřinný (*Phengaris arion*, druh přílohy IV. Směrnice 92/43/EHS, kriticky ohrožený druh dle vyhl. č. 395/1992 Sb., kategorie Endangered dle Červeného seznamu bezobratlých ČR). Na 46% sledovaných ploch s péčí došlo ke zvýšení počtu druhů motýlů a na 25% sledovaných ploch s péčí nedošlo k dalšímu úbytku druhů motýlů jako indikátorů kvality prostředí. Na řadě lokalit došlo k podpoře a nárůstu populací vzácných motýlů, které jsme sledovali jako deštníkové druhy v ekosystému.

4. Administrative part

4.1 Description of the management system

Hlavním příjemcem projektu je ČSOP Salamandr se sídlem Za Házovkou 1819, Rožnov pod Radhoštěm. ČSOP Salamandr je nestátní nezisková organizace zabývající se praktickou ochranou přírody a krajiny Beskyd od roku 2000. Přidruženým příjemcem je Ministerstvo životního prostředí ČR.

Řízení projektu (F1) zajišťují čtyři osoby: manažerka, vědecký koordinátor, ekonomický manažer a hlavní asistentka u partnera.

Manažerka Barbora Krupová byla jmenována 1/1/2014. Manažerka vystudovala vysokou školu se zaměřením na ochranu životního prostředí, specializace ochrana přírody. V ČSOP Salamandr pracuje od roku 2006. Podílela se na přípravě a později na řízení na pozici vědecké koordinátorky v projektu Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky (LIFE06 NAT/CZ/000121). Je zaměstnancem ČSOP Salamandr a v rámci projektu měla částečný úvazek. Manažerka zajišťovala řízení a koordinaci celého projektu, kontrolovala průběh a dodržování termínů, připravovala reporty. Zasahovala do průběhu všech akcí. Podílela se zejména na jednání s vlastníky, uzavírání smluv, přípravě materiálů určených pro veřejnost (akce E). Na projektu pracovala nepřetržitě po celou dobu jeho trvání.

Vědecká koordinátorka byla jmenována 1/1/2014. Vystudovala vysokou školu přírodovědného směru se zaměřením na systematickou biologii (botanický směr). Vědecká koordinátorka připravovala samotnou žádost projektu. Dne 8/1/2014 odešla na nemocenskou dovolenou. Její místo bylo dne 3/2/2014 obsazeno vědeckým koordinátorem Jiřím Ohryzkem, který vystudoval vysokou školu přírodovědného směru se zaměřením na systematickou biologii (botanický směr). Vědecký koordinátor má zkušenosti s mapováním biotopů v rámci soustavy Natura 2000. Je zaměstnancem ČSOP Salamandr a v rámci projektu má částečný úvazek. Vědecký koordinátor byl přímo podřízený manažerce. Zajišťoval odborně průběh projektu. Podílel se na identifikaci a kontaktování vlastníků. Byl odborným garantem managementového plánu na lokalitách a jeho úprav v souladu s výsledky monitoringů a zkušeností z terénu. Prováděl revize biotopu T2.3B v terénu (A1, C2), monitoring biotopů (D1), podílel se na přípravě materiálů určených pro veřejnost (akce E). Na projektu pracoval nepřetržitě po celou dobu jeho trvání.

Asistentkou u hlavního partnera Markéta Konečná měla zkušenosti s řízením podobných projektů. Byla zaměstnankyní MŽP. Práci na projektu vykonávala nad rámec svého plného úvazku. Hlavní asistentka u partnera zprostředkovávala kontakt mezi příjemcem a partnerem, podílela se na propojení projektu s jinými projekty LIFE. Od 1/1/2017 byla projektová asistentka zaměstnána na projektu na dohodu o pracovní činnosti, aby se tím zintenzivnila účast na této aktivitě. Hlavní asistentka u partnera ukončila činnost 31/3/2017, kdy došlo k ukončení dohody o pracovní činnosti z důvodu nenadálých osobních událostí. Pozice asistentky u partnera byla znovu obsazena od 1/1/2019, kdy nastoupila na dohodu o provedení práce Lucie Blažejová a jejím hlavním úkolem bylo síťování projektu s jinými projekty LIFE (F4). Poměrná část finančních prostředků určených pro pozici asistentky MŽP byla po vzájemné dohodě převedena koordinujícímu příjemci na základě dodatku k partnerské smlouvě.

Ekonomický manažer Martin Krupa byl původně externím spolupracovníkem, později zaměstnancem ČSOP Salamandr. Má vysokoškolské vzdělání v oboru ekonomie a dlouholeté zkušenosti s finančním řízením z komerční i neziskové sféry. Podílel se také na přípravě projektu a na finančním řízení projektu Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky (LIFE06 NAT/CZ/000121) a Jednotný informační a komunikační systém ochrany přírody

v NUTSII Moravskoslezsko (LIFE08 INF/CZ/443). Ekonomický manažer je přímo podřízený manažerce. Řídí tok financí a uzavírání smluv. Na projektu pracoval nepřetržitě po celou dobu jeho trvání.

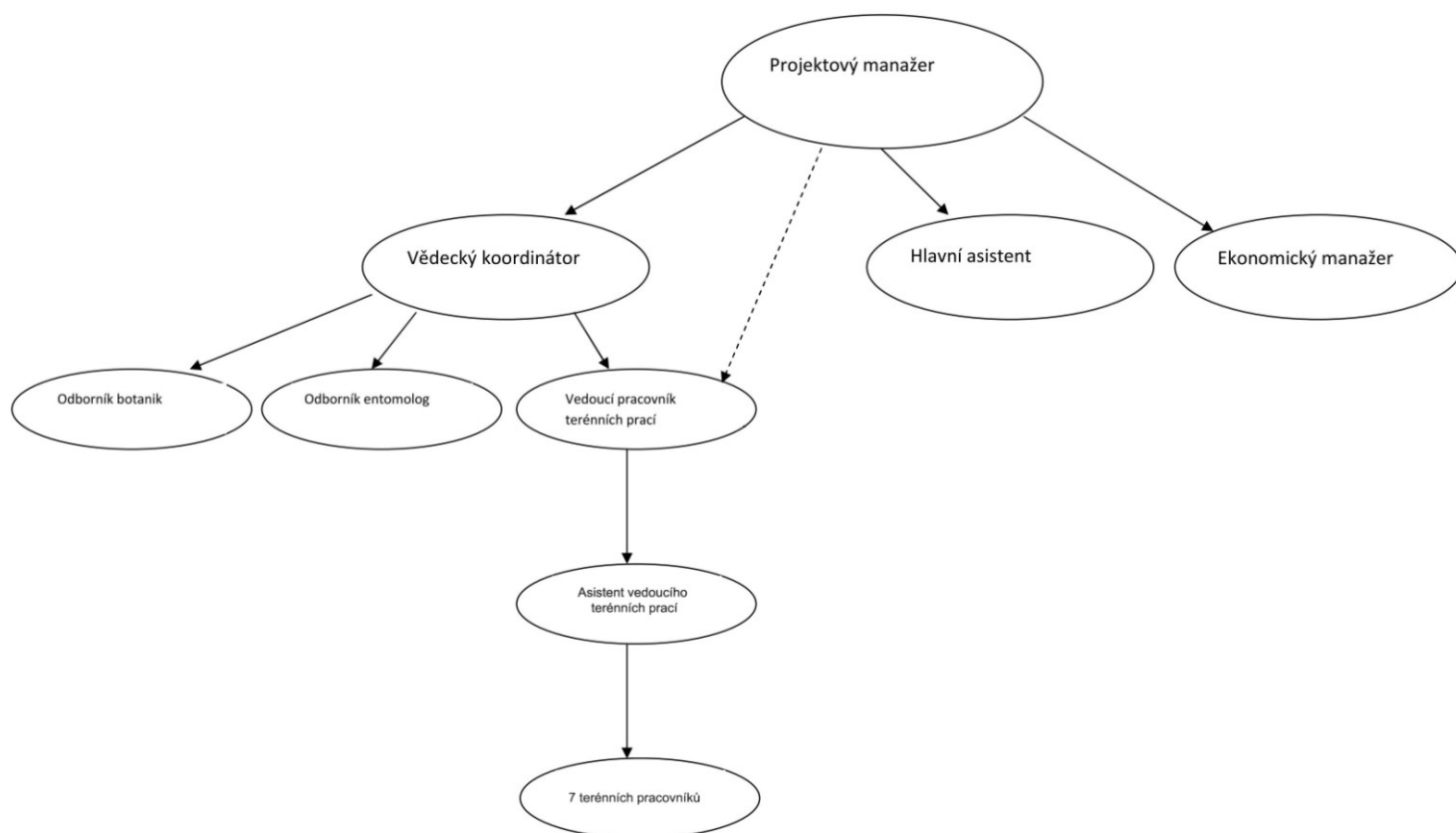
Samotná managementová opatření (C1) prováděli v terénu terénní pracovníci (zaměstnanci ČSOP Salamandr), vedoucí terénních prací a asistent vedoucího terénních prací (oba zaměstnanci ČSOP Salamandr). Vedoucí terénních prací byl přímo podřízený vědeckému koordinátorovi a na jeho práci dohlíží také manažerka. Plánoval ve spolupráci s manažerkou a vědeckým koordinátorem postup prací. Koordinoval a zajišťoval veškeré terénní práce, přebíral lokality od vědeckého koordinátora, řešil provozní problémy související s terénními pracemi. Na projektu pracovala na pozici vedoucího terénních prací jedna osoba nepřetržitě po celou dobu jeho trvání. Asistent vedoucího terénních prací byl přímo podřízený vedoucímu terénních prací. Zajišťoval terénní práce přímo v terénu, komunikoval na lokalitách s terénními pracovníky, rozděloval úkoly, dokumentoval terénní práce. Na pozici asistenta vedoucího terénních prací pracovala 1 osoba. Na pozicích terénních pracovníků se obsazení v jednotlivých letech více střídalo a bylo využíváno i brigádníků.

Příjemce spolupracoval také se dvěma externími odborníky. Odborníkem na botaniku, který formou smlouvy o dílo pracoval na monitoringu trvalých ploch. Druhým externím odborníkem byl entomolog, který formou smlouvy o dílo prováděl monitoring hmyzu se zaměřením na heliofilní motýly (*Lepidoptera*) a noční motýly ze skupiny tzv. Macrolepidoptera.

Kromě běžných pracovních schůzek manažerky, vědeckého koordinátora, ekonomického manažera a vedoucího terénních prací bylo uspořádáno 19 setkání projektového týmu (první setkání proběhlo 4/2/2014, poslední 24/1/2019) (**FR Annex 1, IncR Annex 12, MtR Annex 9, PR1 Annex 18, PR2 Annex 21**). Tato setkání se konala v sídle hlavního příjemce. Kromě řídicího týmu byl většinou přítomen také zástupce AOPK ČR regionální pracoviště Správa Chráněné krajinné oblasti Beskydy, organizace podporující projekt a zároveň vykonávající státní správu na úseku ochrany přírody a krajiny podle české legislativy a předseda ČSOP Salamandr. Interval setkávání byl zvolen na 3-4x za rok s ohledem na aktuální časové vytížení zejména ředitele r. p. Správa CHKO Beskydy. V posledním roce projektu, kdy již neprobíhaly terénní práce, proběhlo setkání pouze jednou, protože projektový tým pracoval na studiích a zprávách a nebylo mnoho výsledků, které by šlo prezentovat. Na schůzkách projektového týmu se hodnotil průběh projektu, byl monitorován pokrok projektu vůči plánu, byly prezentovány výsledky, byly navrhovány způsoby odstranění případných nedostatků a byly domlouvány následující kroky v projektu. Několik pracovních schůzek bylo uskutečněno také se zástupci další organizace podporující projekt Lesy České republiky, s. p., Lesní správa Rožnov pod Radhoštěm. Na těchto schůzkách se řešily podmínky udělení souhlasu, zejména rozsah výřezů náletových dřevin a borůvek.

Dne 1/4/2014 byla uzavřena smlouva o auditu projektu (**F2**), který byl s cílem minimalizace problémů prováděn průběžně, resp. za jednotlivé roky, se závěrečným shrnutím a zprávou. Externí auditor byl vybrán na základě zkušeností s auditem účetnictví v rámci zpracování projektové žádosti. Jedná se o společnost registrovanou Komorou auditorů České republiky a oprávněnou provádět auditorskou činnost. Účetnictví bylo předáváno k auditu každoročně. Bylo vypracováno a zadavateli auditu odevzdáno 5 zpráv o auditu. Final audit report je v příloze (**FR Annex 34**).

Struktura projektu je ve formě organigramu.

Partnerská smlouva Dohoda o spolupráci a podmínkách poskytnutí finančních prostředků na projekt “LIFE12 NAT/CZ/629” mezi ČSOP Salamandr a MŽP byla doručena v Inception report (2014) (**IncR Annex 1**). Z důvodu menšího zapojení a celkově vyšších nákladů došlo k přesunu čerpání nákladů z MŽP na ČSOP Salamandr a z důvodu zvýšení celkových nákladů došlo k navýšení příspěvku.

Od začátku projektu byl odeslán Inception report (doručen 20/10/2014) a Midterm report (doručen 13/4/2016) a Progress report 1 (doručen 28/3/2017), Progress report 2 (doručen 28/9/2018).

Termín pro milestone (jmenování manažera 15/1/2014) byl dodržen, termíny pro milestone (první schůzka projektového týmu 31/1/2014 a uzavření smlouvy s auditorem projektu 31/1/2014) byly mírně opožděny, což ale nemělo žádný vliv na průběh projektu.

4.2 Evaluation of the management system

Průběh projektu byl bez větších problémů. Zásadní výstupy byly plněny v termínech nebo s malým zpožděním, které ale neovlivnilo průběh ani výsledky projektu. Partnerská spolupráce je dobrá, operativní komunikace funguje.

Neočekávané problémy:

- **Změna legislativy.** K 31/12/2013 skončila účinnost starého Občanského a Obchodního zákoníku, které byly nahrazeny novým Občanským zákoníkem. Tato změna znamenala dodatečné náklady na tvorbu nových vzorů smluv (v akci B1, C1, F1) v rámci režijních nákladů, a také terminologické změny, např. ze smlouvy o nájmu se stal pacht. Terminologické změny zřejmě způsobily větší opatrnost majitelů v

uzavírání těchto smluv (B1). Tato skutečnost měla krátkodobý dopad, a to na období rozjezdu projektu.

- **Odchod vědecké koordinátorky (F1)** na nemocenskou dovolenou. Vědecká koordinátorka odešla dne 8/1/2014. Její místo bylo dne 3/2/2014 obsazeno vědeckým koordinátorem. Ten byl s projektem dobře obeznámen a spolupráce s ním se ukázala jako bezproblémová. Výměna na pozici vědeckého koordinátora způsobila mírné zpoždění při identifikaci vlastníků pozemků (A2). Tento problém byl vyřešen dočasným vyšším nasazením manažerky projektu v akci A2 (v rámci úvazku manažerky) a převzetím části kompetencí od vědecké koordinátorky na sebe do doby, než byl jmenován současný vědecký koordinátor. Zpoždění bylo dohnáno a neovlivnilo žádnou další akci.
- **Změny na trhu práce a s nimi související nedostatek sezónních pracovníků.** V průběhu reportovaného období došlo ke snížení nezaměstnanosti na historické minimum. Zároveň došlo k navýšení mezd v lukrativnějších oborech, a to způsobilo odliv zaměstnanců z hůře placených oborů do zejména nadnárodních společností. Nízká nezaměstnanost se projevila nedostatkem terénních sezónních zaměstnanců. Z důvodu nedostatku pracovních sil a výhledu, kdy tento stav by měl ještě několik let trvat, jsme pořídili traktor, žací lištu a nosič kontejnerů.
- **Personální změny na MŽP.** U partnera projektu MŽP docházelo k personálním změnám na pozici asistentky u partnera, což částečně vedlo k menšímu zapojení a následně k přesunu finančních prostředků.

V průběhu trvání projektu proběhlo pět návštěv experta externího monitorovacího týmu Adreje Bači (17-18/9/2014, 6-7/10/2015, 7-8/9/2016, 14-15/11/2017, 2-3/10/2018, 24-25/9/2019). Jednalo se vždy o dvoudenní návštěvu, kdy jeden den proběhla prohlídka lokalit v terénu a druhý den byl věnován administrativní části projektu v kanceláři. Návštěva EK prostřednictvím finanční desk officerky Päivi Rauma (24/9/2019).

5. Technical part

5.1. Technical progress, per task

5.1.1 Action A.1 revize smilkových trávníků

Na základě veřejně přístupných dat o biotopech v EVL Beskydy (databáze LPIS) a s pomocí aktuální vrstvy mapování biotopů verze 2010 (VMB), které poskytla AOPK ČR, byla provedena analýza biotopu T2.3B v EVL Beskydy. Do analýzy nebyly zahrnuty segmenty tvořící mozaiky s jiným biotopem. U takových segmentů nelze přesně vymezit plošné zastoupení biotopu T2.3B a nelze tedy jasně vymezit plochu pro management. Z VMB vznikla nová vrstva nesoucí informace o přítomnosti, kvalitativních parametrech (zachovalost, reprezentativnost) a rozloze stanoviště T2.3B. U všech těchto segmentů byli identifikováni vlastníci a byli také osloveni. Na lokalitách, kde byl získán souhlas (prostý souhlas, pacht, smlouva o dílo), byla prováděna vědeckým koordinátorem revize A1 před začátkem managementových opatření (C1). U pozemků, které byly do managementových opatření zahrnuty až na základě revize biotopu T2.3B v EVL Beskydy (C2) nebo na základě žádosti vlastníka, byla revize A1 provedena operativně. Celkem vědecký koordinátor revidoval cca 65,5 ha. Během této revize proběhlo také naplánování managementu na roky 2014 - 2018 s ohledem na požadavky majitelů pozemků a potenciál plochy. Plocha některých lokalit byla při revizích zmenšena o části, na kterých managementová opatření nemohou být realizována (například vlastníci si přeje ponechat některé keře borůvek).

Technické změny: Během revizí byly zjištěny nesrovnalosti ve vymezení biotopů. Někde došlo také k zániku biotopu, případně byl biotop chybně vymapován. Z výše uvedených důvodů musely být revidovány také plochy, na kterých byl získán předběžný souhlas, a revize proběhla v průběhu přípravy projektu.

Revidované plochy byly vyhodnoceny na 2 skupiny: 1. porosty hodnotné až průměrné (H1, H2) a 2. porosty degradované (B1, B2). Na základě revizí reálného stavu porostů T2.3B byl na každou lokalitu nastaven přesný typ managementu na období 2014 - 2018. Metodicky zde nedošlo k žádným změnám ani problémům. V roce 2014 byla vypracována na základě revizí na tehdy známých lokalitách Revize biotopu T2.3B v EVL Beskydy – studie (**IncR Annex 2**). Po prvních dvou sezónách terénních prací kontaktovali ČSOP Salamandr někteří vlastníci s nabídkou zapojení svých pozemků do projektu. Všechny tyto pozemky byly zkoumány z hlediska vlastnických vztahů, dostupnosti a kvality biotopu. Pokud byly pro projekt vhodné, byly zařazeny a revize biotopu, určení jeho kvality a naplánování managementu se provedlo operativně. K tomuto kroku jsme přistoupili jednak s ohledem na obecně negativní vývoj biotopu v EVL Beskydy, kdy jsme mohli provedenou péčí pozastavit degradaci a také z důvodu vytváření „rezervy“ pro případ nenadálých událostí a vypovězení souhlasu vlastníka. Pozemky nebyly přibírány po 31/3/2016 jak žádala EC v dopise ze dne 10/11/2015. Aktualizovaná metodika, výsledky revize a plán managementových opatření pro všechny projektové plochy jsou uvedeny ve studii Revize biotopu T2.3B v EVL Beskydy – studie (aktualizace 2016) (**MtR Annex 1**). Akce byla ukončena k 30/9/2015.

Seznam deliverable products: Aktuální stav vybraných smilkových trávníků a návrhy managementů (IncR Annex 2, MtR Annex 1).

5.1.2 Action A.2 Získání souhlasů vlastníků pozemků

V prvním kroku provedla manažerka a vědecký koordinátor identifikaci vlastníků pozemků s biotopem T2.3B mimo díly půdních bloků (databáze LPIS-zemědělské dotace). Zároveň proběhla kontrola, zda nejsou na pozemky pobírány dotace z Programu péče o krajinu. Do akce A2 byli zahrnuti také majitelé 22 ha pozemků, na které byl získán předběžný souhlas v průběhu přípravy projektu. Ti byli požádáni o udělení konečného souhlasu na dobu trvání terénních prací. Oslovení vlastníků proběhlo dopisem s přiloženým dotazníkem na vyplnění kontaktních údajů, telefonicky (kde bylo dohledatelné telefonní číslo) nebo osobně, pokud vlastník nereagoval na dopis s dotazníkem. Ve druhém kroku byli oslovovali majitelé pozemků vytipovaní na základě revizí C2. Třetím krokem byla osobní nebo telefonická jednání s majiteli o konkrétních podmínkách spolupráce. Pro větší úspěšnost akce byl zvolen osobní přístup a majitelé větších pozemků byli osobně navštěvováni. S majiteli nebo místními zemědělci, kteří se o pozemky mohou starat, uzavírala manažerka smlouvy o dílo na konkrétní managementová opatření. Pokud managementová opatření provádí sám majitel pozemků, není k těmto pozemkům souhlas ani pachtovní smlouva. Souhlas je nahrazen samotnou smlouvou o dílo mezi majitelem a ČSOP Salamandr. Prosté souhlasy byly uzavírány na dobu trvání terénních prací, tedy na 5 let. Po prvních dvou sezónách terénních prací kontaktovali ČSOP Salamandr někteří dříve oslovení vlastníci s nabídkou zapojení svých pozemků do projektu (viz kap. 5.1.1). Z tohoto důvodu byla akce ukončena až k 31/1/2016. Pozemky nebyly přibírány po 31/3/2016 jak žádala EC v dopise ze dne 10/11/2015. Celkem bylo osloveno 218 vlastníků na 121 segmentech biotopu T2.3B o rozloze 131 ha. Nějakou formu souhlasu jsme získali na 52,7 ha od 35 vlastníků, přičemž péče byla realizována na 78 segmentech o ploše 50,1 ha.

V jednom případě došlo v průběhu ke změně vlastníka (lokalita 51) a dne 25/4/2018 byl s novým vlastníkem uzavřen prostý souhlas. V rámci církevních restitucí došlo ke změně vlastníka (lok. 37b) a s novým vlastníkem byla uzavřena pachtovní smlouva resp. dodatek stávající.

Celková rozloha pozemků se souhlasem je v mnoha případech větší než vymapované biotopy T2.3B. Do projektové péče jsou zahrnuty jen plochy s vymapovaným biotopem T2.3B.

Problémy: Jako jistá komplikace se ukázala skutečnost, že mnoho pozemků bylo od doby, kdy se připravovala projektová žádost do začátku roku 2014, zapsáno do půdních bloků LPIS.

Majitelé na ně pobírají zemědělské dotace, a proto jsme je nemohli zahrnout do naší péče (C1) v rámci projektu. Tyto pozemky jsme z projektu vyřadili a majitele neoslovovali.

Problémem byl také náhlý odchod vědecké koordinátorky na nemocenskou dovolenou dne 8. 1. 2014 a fakt, že její pracovní místo nebylo do 3. 2. 2014, kdy nastoupil nový vědecký koordinátor, obsazeno. Zpoždění nabrala identifikace vlastníků a jejich oslovení. Hlavním opatřením ke zmenšení zpoždění bylo vyšší pracovní vytížení manažerky v akci A2 (v rámci úvazku) a převzetí některých kompetencí na sebe.

Další komplikací byla malá odezva od oslovených majitelů. Toto si vysvětlujeme celkovou opatrností a nedůvěrou lidí. Tento problém jsme vyřešili osobními návštěvami u majitelů pozemků (mnohdy opakovanými), prezentací projektu na webových stránkách a v místních zpravodajích.

Souhlasy s péčí byly zaslány s předchozími reporty (**IncR Annex 3, MtR Annex 3, PR2 Annex1**). Plánované výstupy „deliverable products“ byly dosaženy v plném rozsahu.

S ohledem na potřebnou udržitelnost výsledků projektu byly s řadou majitelů pozemků uzavřeny na konci roku 2018 a na začátku roku 2019 pachtovní smlouvy. Délka smluv se liší podle požadavků a možností majitele a je buď 5 let, 10 let nebo na dobu neurčitou s možností výpovědi nejdříve po 5 letech. S majiteli (institucemi), které nám nemohou pozemky propachtovat, byl uzavřen písemný souhlas. Detaily v After Life Plánu (**FR Annex 18**).

Seznam deliverable products: Souhlasy vlastníků pozemků (IncR Annex 3, MtR Annex 3, PR2 Annex1).

5.1.3 Action B.1 Krátkodobý nájem pozemků

Do managementových opatření (C1) je možné zapojit pozemky třemi způsoby: a) majitel udělí prostý souhlas s péčí, b) majitel uzavře pachtovní smlouvu (krátkodobý pronájem), c) majitel na pozemku hospodaří sám nebo místní zemědělec – je uzavřena smlouva o dílo. Pozemky pro krátkodobý pronájem byly získány na základě odezvy oslovených vlastníků (A2). Pachtovní smlouvy byly uzavírány na dobu trvání akce C1, tj. do 31/12/2018. Součástí každé smlouvy je mapa s přesným zákresem pronajímané části pozemku. Pachtovní smlouvy se uzavíraly na ty části pozemků, na kterých budou probíhat managementová opatření (C1). Pachtovné bylo stanoveno na 500 Kč za ha a rok a je propláceno zpravidla ročně, u menších částek s ohledem na administrativní náklady souhrnně na více období. Dvě smlouvy byly uzavřeny s veřejnoprávními subjekty (obec Trojanovice, Státní pozemkový úřad). Pachtovné z těchto dvou smluv není účtováno v uznatelných nákladech pro danou akci (B1). Někteří majitelé pozemků nechtěli uzavírat pachtovní smlouvy a udělili organizaci prostý souhlas s provedením managementových prací (viz akce A2). V roce 2015 došlo u některých vlastníků na jejich žádost ke změně smluvních vztahů (1x změna z pachtu na smlouvu o dílo, 1x změna ze smlouvy o dílo na pacht, 1x změna majitele v rámci církevních restitucí). Pachtovní smlouvy včetně změn smluvních vztahů byly doručeny s předchozími reporty (**IncR Annex 4, IncR Annex 5, MtR Annex 2, MtR Annex 4**).

Problémy: Podobně jako u akce A2 byl i zde problém s malou odezvou majitelů pozemků na naše oslovení. Tento problém jsme vyřešili stejně, tj. osobními návštěvami majitelů a prezentací projektu na webových stránkách a v místních médiích.

Akce nabrala oproti původnímu plánu zpoždění (většina rozlohy byla propachtována k 24/6/2014). Někteří majitelé byli identifikováni až na základě revize (C2) ve vegetačním období nebo se po prvních dvou letech sami ozvali, a proto se další smlouvy uzavíraly i v roce 2015 (poslední 18/9/2015). V dalších letech probíhaly v rámci této aktivity pouze platby pachtovného.

Celkem bylo v rámci projektu uzavřeno 15 pachtovních smluv na dlouhodobý pronájem pozemků.

S ohledem na potřebnou udržitelnost výsledků projektu byly s řadou majitelů pozemků uzavřeny na konci roku 2018 a na začátku roku 2019 nové pachtovní smlouvy. Délka smluv se liší podle požadavků a možností majitele a je buď 5 let, 10 let nebo na dobu neurčitou s možností výpovědi nejdříve po 5 letech. S majiteli (institucemi), které nám nemohou pozemky propachtovat, byl uzavřen písemný souhlas. Detaily v After Life Plánu (**FR Annex 18**).

Seznam deliverable products: Pachtovní (nájemní) smlouvy (IncR Annex 4, IncR Annex 5, MtR Annex 2, MtR Annex 4).

5.1.4 Action C.1 Managementová opatření

Nákup vybavení probíhal na základě výběrového řízení, které bylo realizováno v souladu s národními a interními předpisy organizace pro veřejné zakázky. Základní vybavení bylo dodáno v rozmezí 7/4 – 12/5/2014. Nakoupeno bylo 9 ks křovinořezů, 2 ks pily, víceúčelový stroj Köppel, vozidlo 4x4, vozík na převoz, luční brány.

Technická změna 1: V roce 2015 byla pořízena dvoububnová sekačka, která zrychlila postup prací a umožnila lepší manipulaci v horském nerovném terénu, kde nebylo možné použít lištovou sekačku. Ke koupi jsme přistoupili z důvodu potřeby rychlejšího postupu prací, potřeby maximálně využívat dny s příznivým počasím (např. v jeden den víceúčelový stroj shrabuje jednu plochu, dvoububnová sekačka kosí rovnější plochy a křovinořezy kosí svahy na jiné ploše). Dalším důvodem byla poměrně velká poruchovost stroje Köppel, která byla způsobena velkou zátěží v horském terénu. Pořízení dvoububnové sekačky bylo provizorně schváleno dopisem EC ze dne 10/11/2015.

Technická změna 2: Na základě velmi podrobné a důkladné úvahy jsme se rozhodli pro nákup menšího traktoru Belarus 952.4. Byl pořízen v červnu 2017 již jako použitý stroj. Byla k němu pořízena žací lišta (6/2017), nosič kontejnerů (9/2017) a kontejner (10/2017). Hlavním důvodem pro nákup byl nedostatek terénních pracovníků. Zatímco na začátku projektu bylo 9 terénních pracovníků, postupně jejich počet klesl na 6. To souviselo s klesající nezaměstnaností a rychlejším růstem mezd v atraktivnějších oborech. Rychlejší traktorové sečení na některých rovinatějších úsecích kompenzovalo úbytek pracovníků. Obdobně nosič kontejnerů zefektivnil odvoz hmoty a dřeva po výřezech z lokalit. V praxi se používalo vozidlo 4x4 na vyvážení hmoty na okraj lokalit k cestě a odtud ji v jednom termínu svezl traktor na skládku biomasy. Ke koupi traktoru jsme přistoupili v souvislosti s aktuálním a přepokládaným čerpáním rozpočtu v období 2014-2016.

Při terénních pracích traktor doplňoval techniku, která byla v rámci projektu zakoupena. Pracovní stroj 4x4 byl i po zakoupení traktoru využíván k vyvážení hmoty z lokalit k jejich okraji nebo k cestě a k bránování lokalit. Vozík za terénní auto sloužilo k převozu techniky na lokalitu a k odvážení hmoty z menších ploch. Nákup traktoru s vlečkou byl předběžně schválen EC prostřednictvím e-mailu dne 7/3/2017. Více strojů nám jednak částečně nahrazovalo nedostatek terénních pracovníků a také umožňovalo překrýt období, kdy byl některý stroj v servisu. Terénní práce jsou velmi závislé na počasí a pro plnění termínů seče je nutné maximálně využívat dny s příznivým počasím. Využití jednotlivých strojů v rámci projektu vyjádřené v hodinách a hektarech je v příloze (**FR Annex 2**). Tímto byl splněn požadavek EC uvedený v dopise ze dne 16/10/2018 a 26/3/2018.

Všechny stroje byly označeny logem LIFE, stroje nakoupené v roce 2017 byly kontrolovány při návštěvě experta monitorovacího týmu.

Před samotným započítáním prací byl pro každou lokalitu vytvořen managementový plán na základě revize v terénu (A1), došlo k zařazení lokality do kategorie podle kvality biotopu (**MtR Annex 1**) a byl vytvořen ceník managementových prací pro subdodavatele. Všechny lokality s managementovým opatřením jsou lokalizovány v EVL Beskydy (**MtR Annex 11**). Samotné práce v terénu byly zahájeny vlastními zaměstnanci dne 14/4/2014 a ukončeny 16/11/2018. Subdodavatelé začali s pracemi v terénu podpisem smlouvy tj. 3/4/2014.

Objem provedených prací dle druhu prací a dodavatele v letech 2014 – 2018 (ha) uvádí následující tabulka.

	2014	2015	2016	2017	2018	IN TOTAL
Shrub cutting	3,09	1,61	0,86	0,10	0,80	6,46
Mowing	29,80	33,81	36,75	36,85	36,27	173,48
Restoration management	10,04	5,35	0,00	0,00	0,00	15,39
Grazing by sheep	10,65	17,27	19,50	19,38	20,96	87,76
Harrowing	0,00	10,38	15,51	8,98	12,21	47,08
In total (ha)	53,59	68,42	72,62	65,30	70,24	330,17

Suppliers	9,65	17,04	18,82	18,70	20,28	84,50
Owners	5,90	6,47	6,24	6,24	6,24	31,10
Salamandr workers	38,04	44,91	47,56	40,36	43,72	214,59
In total (ha)	53,59	68,42	72,62	65,30	70,24	330,18

Výřezy náletových dřevin se provádí pokud možno mimo vegetační dobu (vyhl. č. 395/1992 Sb.). Nástup vegetační doby se v horských podmínkách může v jednotlivých letech trochu lišit. V projektu jsme prováděli výřezy v období 4-5/2014, 5-6/2015, 3-5/2016, 4/2018 a 11/2018. Podle plánu zásahů se jednalo o iniciační zásah na plochách dlouho opuštěných a degradovaných. V prvním roce se nestihly provést všechny potřebné výřezy zejména díky postupnému získávání souhlasů. Dodělávaly se na jaře 2015. V roce 2016 se jednalo o výřezy na nově získaných plochách. Výřezy se prováděly po předchozím odsouhlasení majitelem pozemku. K výřezům se používaly motorové pily, k úklidu dřeva potom vozidlo 4x4, vozík, traktor s kontejnerem. Dřevo z vyřezaných náletových dřevin bylo odklizené na domluvené místo nebo dočasně necháváno na lokalitě, odkud si ho majitel pozemku sám odklídil.

Technická změna 3: Výřezy v posledním roce managementových prací byly provedeny po konzultaci s expertem externího monitorovacího týmu a na základě dopisu Evropské komise ze dne 26/3/2018. Výřezy se prováděly na plochách, které byly na začátku projektu vyřezány, ale s postupem času ponechané stromy vyrostly a stínily. Nejednalo se již o plošné výřezy křovin, ale vyřezávaly se jednotlivé stromy v ploše, prováděly se ořezy a vyvětřování. Na takto upravených plochách se bude lépe provádět následná péče. Fotodokumentace byla doručena s reporty (**PR2 Annex 2, FR Annex 3**).

Kosení a úklid biomasy bylo zahájeno vlastními zaměstnanci dne 23/6/2014, subdodavateli dne 1/7/2014 a probíhalo podle plánu managementových prací do 16/11/2018. Ke kosení se používal víceúčelový stroj Köppel, dvoububnová sekačka, křovinořezy, traktor s žací lištou, nosičem kontejnerů a kontejnerem, vozidlo 4x4, vozík na odvoz hmoty a přesun strojů. Sklizená biomasa byla z plochy odklizená.

Bránování bylo zahájeno v roce 2015 s ohledem na potřebný časný termín (ihned po roztátí sněhu a oschnutí) a skutečnost, že v roce 2014 nebyly ještě v tuto dobu provedeny revize (A1). Probíhalo v období 5-6/2015, 5-6/2016, 5-6/2017, 4-6/2018. Vždy vlastními zaměstnanci, vozidlem 4x4 a lučními bránami. Pro dovoz na lokalitu byl používán vozík. Bránování bylo prováděno na plochách, kde to bylo potřeba z hlediska stavu biotopu, a zároveň to umožňoval terén zejména s ohledem na bezpečnost zaměstnanců a technické možnosti stroje.

Obnovný management byl prováděn na lokalitách s nižší kvalitou biotopu (B1, B2, H2), zpravidla před nárůstem většího množství biomasy. Jednalo se o asanační typ managementu, proto byl prováděn jen v prvních dvou letech projektu. Byl zahájen 16/5/2014 a ukončen 2/7/2015. Obnovný management prováděli vždy zaměstnanci ČSOP Salamandr za použití víceúčelového stroje Köppel a vozíku pro přepravu stroje na lokalitu. V roce 2014 nabrala aktivita zpoždění, a proto byly plochy v cennějších územích EVL Beskydy (1. a 2. zóna CHKO Beskydy) před obnovným managementem nejdříve pokoseny a uklizeny a až následně docházelo k rozrušení drnu obnovným managementem. Zejména po tomto zásahu byla sledována reakce biotopu a nakonec byla potvrzena naše počáteční domněnka, že tento zásah

lze za určitých podmínek použít jako asanační typ managementu na velmi degradovaných plochách.

Pastva ovce byla zahájena v 6/2014 a ukončena 11/2018. Pastva byla prováděna na všech lokalitách subdodavately.

Fotodokumentace provedení 1. - 4. kola terénních prací byla zaslána s předchozími reporty (**IncR Annex 9, MtR Annex 5, PR1 Annex 1, PR2 Annex 3**), fotodokumentace 5. kola terénních prací je přílohou reportu (**FR Annex 4**).

Do péče o lokality byli zapojeni dobrovolníci: 30/9/2016 Pivovar Radegast (44 osob), 21/9/2017 KPMG (10 osob), 17/10/2017 Continental Automotive Czech republic s.r.o. (20 osob), 19/9/2018 ON-Semiconductor (15 osob), 21/9/2018 Pivovar Radegast (60 osob), 12/10/2018 Continental Automotive Czech republic s.r.o. (14 osob). Fotodokumentace byla odeslána s reporty (**IncR Annex 9, MtR Annex 12, PR1 Annex 1, PR2 Annex 14, FR Annex 5**).

Problémy: Problémem byla dlouhá a podrobná konzultace doplněné exkurzí na lokalitách se zástupci Správy CHKO Beskydy a plánování postupu při obnovném managementu se Správou CHKO Beskydy tak, aby měl správný obnovující efekt pro biotop. Aktivita obnovný management nabrala mírné zpoždění.

Technická změna 4: Ve formuláři F4b žádosti je překlep. Mělo být uvedeno 9 ks křovinořezů místo uvedených 10 ks.

V průběhu projektu došlo na žádost majitele u jedné smlouvy o dílo ke změně typu managementu z kosení na pastvu, což je z biologického hlediska velmi dobře. Z hlediska udržitelnosti péče také, protože v případě, že si majitel pozemku pořídí zvířata a investuje do chovu (ohrady, ustájení), je velmi pravděpodobné, že s péčí bude pokračovat i v dalších letech.

S ohledem na potřebnou udržitelnost výsledků projektu byly s řadou majitelů pozemků uzavřeny na konci roku 2018 a na začátku roku 2019 nové pachtovní smlouvy a souhlasy s péčí. V roce 2019 se na plochách hospodařilo podle doporučení, která dal vědecký koordinátor. Na velké části projektových ploch je zajištěn management do roku 2023. Detaily v After Life Plánu (**FR Annex 18**).

Termín milestone (1/5/2014) pro zahájení prací byl dodržen, pro nákup strojů (31/3/2014) byl o 7 dní opožděn. Managementová opatření byla prováděna na 59 lokalitách (78 segmentech) a 50,1 ha.

Seznam deliverable products: Fotodokumentace z provedení 1.-5. kola terénních prací (**IncR Annex 9, MtR Annex 5, PR1 Annex 1, PR2 Annex 3, FR Annex 4**).

5.1.5 Action C.2 Plán péče o smilkové trávníky v EVL Beskydy

Revize biotopu T2.3B v EVL Beskydy jako podklad pro tvorbu plánu péče byla rozplánována na 4 roky s každoročním objemem v průměru 150 segmentů. Prakticky to znamenalo revidovat celkem 601 ploch (292 ha).

Revize biotopu T2.3B probíhala na základě excerpovaných dat z původní Vrstvy mapování biotopů (verze 2010). Poté byl každý vymapovaný segment T2.3B navštíven, zhodnocen jeho stav a byly zapsány základní charakteristiky biotopu, působení vlivů či degradace. U každého segmentu byly sepsány taxony s důrazem na druhy specifické pro daný biotop, druhy chráněné zákonem a druhy Černého a červeného seznamu cévnatých rostlin ČR (Procházka F, 2001), druhy regionálně významné. Všechny sledované parametry pak byly vyhodnoceny a výsledky posloužily k tvorbě plánu péče o smilkové trávníky v EVL Beskydy.

Pro sběr dat byla využita metodika AOPK ČR Aktualizace mapování biotopů (Lustyk P. and Guth J., 2011). V průběhu projektu bylo revidováno všech plánovaných 601 segmentů T2.3B. Byla vypracována zpráva Revize biotopu T2.3B v EVL Beskydy v letech 2014-2018, jejíž

přílohou je shapefileová vrstva segmentů s korigovanými hranicemi na základě revize a zápisem dat v tabelární části (**FR Annex 6**).

Technická změna 1: Revize měla být provedena v prvních 4 letech projektu. S ohledem na vytížení vědeckého koordinátora, jeho pracovní úvazek a monitoring biotopů (D1) na všech plochách s péčí C1, který v letech 2014, 2016 a 2018 prováděl, byly revize dokončeny v 5. roce projektu.

Byl vypracován dotazník pro majitele pozemků s T2.3B. Po zkušenostech s velmi malou návratností při rozesílání dotazníků ohledně zapojení vlastníků do projektu, kdy jsme vyžadovali jen vyplnění nějakého kontaktu pro operativní komunikaci, a v obálce byla vložena ofrankovaná návratní obálka s adresou, jsme dotazníky vyplňovali s majiteli osobně nebo telefonicky. Při vyplňování dotazníků jsme s majiteli probrali i zásady následné péče a možnosti, jak takovou péči financovat a zájem s námi i nadále spolupracovat. Souhrn z vyplněných dotazníků je v příloze (**FR Annex 7**).

Technická změna 2: Dotazníkový průzkum, který měl být vyhodnocen do 31/12/2016 jsme posunuli po konzultaci se členem externího monitorovacího týmu na 31/12/2018 (dopis EC ze dne 27/10/2016). Důvodem byl záměr informovat o následné péči a možnostech jejího financování, což vyžaduje aktuální informace.

Vypracovali jsme sadu připomínek a podnětů k dotačním titulům zemědělských dotací, které jsme zaslali po odsouhlasení projektovým týmem (na setkání 6/9/2018) vedoucí Odborné skupiny pro společnou zemědělskou politiku na nové programové období (Ing. Klára Čámská, Ph.D.), které začíná rokem 2021 (**FR Annex 8**). Ke snaze ovlivnit státní dotační politiku jsme byli povzbuzováni i EC (dopis ze dne 26/3/2018). Pro zatraktivnění péče o biotop T2.3B je potřeba zejména zohlednit v platbách sklonitost terénu tam, kde je díky sklonitosti technicky možná jen ruční seč nebo pastva (v obou případech velmi náročná) a navíc dochází ke zkreslení obhospodařované plochy, a to při sklonitosti 15° už o 3,5%, která nejsou nikde zaplacená. Dále je potřeba pro větší zapojení drobných hospodářů snížit administrativní náročnost a limit pro vstup do AEKO pod 2 ha. Dále jsme navrhli dva nové tituly (možné i jako podtituly) pro smilkové louky, a sice pro úživnější trávníky v rámci D5 Horské a suchomilné louky nehnojené, seč od 1. 7. do 15. 8., přepasení po 1. 9. s limity 5-25 kg dusíku, pro chudší trávníky v rámci D9 Suché stepní trávníky a vřesoviště, s nimiž nese společné znaky (pastva 1 x ročně, kozy nebo ovce).

Vypracovali jsme Plán péče o biotop T2.3B Podhorské a horské smilkové trávníky (habitat 6230*). Plán péče zahrnuje zejména výsledky revizí biotopu T2.3B (601 segmentů), výsledky monitoringu (D1), a sice monitoringu biotopů, monitoringu trvalých monitorovacích ploch a monitoringu hmyzu. Dále čerpá z Analýzy aktuálních dotačních titulů na biotopu T2.3B v EVL Beskydy, která byla také zaslána vedoucí Odborné skupiny pro společnou zemědělskou politiku na nové programové období (**FR Annex 9**), jakož i ze souhrnu dotazníkového průzkumu. Plán péče je výsledný dokument, kde jsou využita všechna aktuální a dostupná data o biotopu T2.3B v Beskydech. V analytické části jsou tato vstupní data uvedena a popsána, v návrhové části jsou potom modely péče podle kvality biotopu včetně modelu pro iniciační (asanační) management ploch degradovaných. Přílohou Plánu péče je studie Revize biotopu T2.3B v EVL Beskydy v letech 2014-2018, jejíž přílohou je shapefileová vrstva segmentů s korigovanými hranicemi na základě revize. Podle takto sestaveného plánu péče ve spojení se shapefileovou vrstvou, která nese informaci o kvalitě biotopu každého konkrétního segmentu, je možné plánovat a provádět vhodnou péči na všech aktuálně vymapovaných segmentech s biotopem T2.3B v Beskydech. Mezi zásadní problémy péče o T2.3B z našich zjištění patří zejména absence hospodaření a s tím související zarůstání lokalit náletem nebo invazními rostlinami, dále nevhodné hospodaření zejména pak opakované mulčování za účelem snížení množství biomasy a příliš intenzivní pastva, a v neposlední řadě je problémem nedostatek financí na péči, která vzhledem k charakteru

biotopu (nízká úživnost) a výskytu (příkré svahy, malé plochy, izolovanost) bude už asi vždy pouze jakousi náhradou za udržitelné a ekonomicky vyvážené hospodaření. Z našich sledování vyplynulo, že mulčování za určitých podmínek je možné použít jako asanační management při obnově velmi degradovaných ploch s vysokou vrstvou nahromaděné biomasy. Je důležité mulčovat na jaře kvůli minimalizaci škod na zvířatech, dále maximálně 2 roky po sobě a nejlépe malým ručně vedeným strojem, který umožňuje respektování místních podmínek. Bránování je vhodné použít na zapojeném travním drnu k tomu, aby se drn narušil a umožnil vzcházení menších rostlin. Do nadmořské výšky 800 m jsou také možné dva zásahy ročně. Alternativní péče při zachování kvality biotopu resp. zvýšení kvality degradovaných biotopů bez použití pastvy je možná a její princip leží v kombinaci kosení a bránování. Především výsledky monitoringu hmyzu však ukazují, že nejhodnotnější společenstva motýlů (počet vzácných a chráněných druhů) vznikají na porostech, kde je alespoň jeden ze zásahů v roce pastva ovčí. Pastvu lze použít jako jeden ze dvou zásahů v roce nebo při nedostupnosti pastevního stáda po 3-5 letech lokalitu alespoň jednorázově přepást. Na plochách bez pastvy ovčí vznikají bohatá společenstva, avšak s minimem vzácných a chráněných druhů. Zároveň však dlouhodobá pastva nepodmiňuje vznik nejbohatších společenstev a je dobré ji po 3-5 letech prostrídat s kosením. Přesnější postupy podle kvality biotopu jsou rozepsány v plánu péče (**FR Annex 10**). Co se týká finanční náročnosti, bez ovčí je možné péči na adekvátní úrovni a levněji zajistit pouze na rovinatějších plochách dostupných pro malou techniku. Náklady na péči rozpočítané pro základní dva typy lokality (dostupné pro větší techniku vs. izolované a svažité) jsou rozepsány v dokumentu Nákladovost péče (**FR Annex 33**). Plán péče byl konzultován se Správou CHKO Beskydy, byly zapracovány jejich připomínky a byl Správou CHKO Beskydy schválen (požadavek EC v dopise ze dne 21/11/2014 a 10/10/2019). Při péči o biotop T2.3B v EVL Beskydy budou s okamžitou platností (využity poznatky a doporučení zejména pro realizaci optimálního způsobu péče o předmět ochrany dle Souboru doporučených opatření pro Evropsky významnou lokalitu Beskydy (*kapitola 3.1 návrhového znění*)). V dalším období při přípravě aktualizace Souboru doporučených opatření bude z plánu péče čerpáno jako z relevantního podkladu pro navržení optimální péče o biotop T2.3B. Termín odevzdání plánu péče se mírně opozdilo oproti plánu (mělo být do 30/6/2019) bylo v říjnu 2019, a to z důvodu větší časové náročnosti komplexního zpracování všech dat a zapracovávání interních připomínek členů projektového týmu ve snaze vytvořit opravdu komplexně použitelný a zároveň srozumitelný a čtivý dokument.

Seznam deliverable products: Plán péče o smilkové trávníky (**FR Annex 10**), Souhrn výsledků dotazníkového průzkumu (**FR Annex 7**).

5.1.6 Action D.1 Monitoring

Akce zahrnovala 3 samostatné monitoringy:

1. Botanické trvalé monitorovací plochy (TMP)

Celkem bylo založeno v roce 2014 24 TMP o velikosti 5x5 metrů (25m²). Monitoring se prováděl opakovaně každoročně do roku 2018.

Technická změna: Oproti původnímu plánu byl navýšen počet TMP z plánovaných 20 na 24 ploch. Po konzultaci s odborníky byl nastaven design monitoringu tak, aby podchytil změny na plochách zcela bez zásahu, s konvenčním zásahem (registr LPIS) a se zásahem C1 ve všech čtyřech typech porostu (H1, H2, B1, B2). Vždy založeny 4 plochy pro každý výše popsáný typ (celkem 24 ploch). Tímto jsme podchytili změny, které mohly nastat v souvislosti s managementovými opatřeními. Změna byla odsouhlasena EC viz. dopis ze dne 21/11/2014.

Ordinační metody ukázaly, že v druhové skladbě porostů pod některými z typů zásahů došlo k určitým změnám, vzhledem k procentu vysvětlené variability souboru dat se však jedná o změny velmi malé. Konkrétně měly na druhové složení vliv zásahy kombinující mulčování, bránování a kosení. Největší, avšak krátkodobou odezvou mají managementové zásahy na struktuře porostů. To se projevuje v sezoně hned po zásahu a následující sezónu, postupně se však vrací do počátečního stavu. U mulčovaných ploch dochází ke snížení pokryvnosti

bylinného patra a zvýšení pokryvnosti stařiny. Bránování ovlivňuje pokryvnost, respektive zápoj porostů a jejich výšku, kosení vede ke strukturní homogenizaci porostů a z porostů eliminuje keřiky na úkor trav, pastva se odráží zejména na výšce porostů a pokryvnosti jednotlivých druhů.

Ukázalo se také, že vliv zásahů je významnější na plochách, kde je vyšší druhová diverzita. U druhově chudých ploch byl vliv zásahů na druhové složení neprůkazný. Druhové spektrum porostů je velmi stabilní. Příčina je patrně v tom, že spektrum druhů, které by obhospodařované porosty mohly doplňovat, je velmi omezené.

Monitoring prováděl externí botanik (F1) formou smlouvy o dílo. Ve smlouvou stanovených termínech nebo jen s mírným zpožděním odevzdával dílčí zprávy (za každý rok) a za rok 2018 odevzdal závěrečnou zprávu. Průběžné zprávy byly doručeny s předchozími reporty (**MtR Annex 6, PR1 Annex 2, PR2 Annex 4**) a Závěrečná zpráva 2014-2018 je přílohou tohoto reportu (**FR Annex 11**).

2. Monitoring biotopů

Monitoring biotopů probíhal na všech plochách s managementovými opatřeními (C1) v letech 2014, 2016, 2018. Pro sběr dat byl využit zjednodušený způsob založený na vymezení transektu o délce 30 m a šířce 1 m. Na terénní ploše je proveden soupis typických druhů s důrazem na dominanty a druhy specifické pro smilkové trávníky. Monitoring prováděl vědecký koordinátor (F1) v rámci svého úvazku a v jeho průběhu nebyly žádné metodické problémy. Průběžné zprávy byly předávány manažerce a byly zaslány s předchozími reporty (**MtR Annex 8, PR1 Annex 4**). Závěrečná zpráva 2018 a vyhodnocení sledování 2014-2018 je přílohou tohoto reportu (**FR Annex 12**).

V rámci monitoringu biotopu T2.3B bylo zaznamenáno 18 specifických druhů z celkem 25 v Beskydech rostoucích. Na projektových lokalitách tedy roste 72% specifických druhů z celých Beskyd. V průměru bylo na transektu v roce 2014 zapsáno 11,3 všech druhů, 10,5 druhů smilkových trávníků a pouze 4 druhy specifické pro T2.3B. V roce 2018 pak došlo k velmi mírnému nárůstu všech druhů na 12,9, smilkových na 12,8 a specifických na 5. Téměř u všech smilkových druhů došlo ke zvýšení četnosti. U druhů smilkových trávníků během projektu došlo z celkových u 26% (20 lokalit) ke snížení počtu druhů, u 10% (8 lokalit) nebyla péče nijak stimulační a počet druhů se nezměnil. Naopak u 64% (49 lokalit) došlo k navýšení druhů. Podobné je to i u všech zapsaných druhů. Zdá se tedy, že lokality zařazené do projektu díky managementu z větší části reagovaly pozitivně. Celkově se dá říci, že péče během projektu zatím pozastavila sukcesní pochody na neudržovaných plochách a došlo k mírnému zvýšení diverzity smilkových trávníků.

3. Monitoring hmyzu

Monitoring hmyzu probíhal na transektech na 50 lokalitách. Zaměřen byl na denní motýly (řád *Lepidoptera*) a noční motýly se skupiny *Macrolepidoptera*. Během vegetační sezóny byly provedeny 2 terénní pochůzky se zaměřením na heliofilní druhy motýlů, noční motýli byli zaznamenáváni pomocí automatických přenosných světelných lapačů a z části individuálním odchycem u světelného zdroje.

Technická změna: Oproti původnímu plánu, kdy se měly monitorovat všechny plochy se zásahem C1, byl v roce 2014 změněn design monitoringu tak, aby počet i charakter ploch odpovídal monitoringu trvalých monitorovacích ploch botanických (vždy 4 plochy na šesti typech porostu). Došlo taky k navýšení počtu kontrol na dvě během každého roku, kdy je monitoring prováděn. Takto získáme výsledky, které budou dobře využitelné pro plán péče o smilkové trávníky (C2).

V roce 2015 byl monitoring hmyzu na základě velmi zajímavých nálezů rozšířen o 26 lokalit denních motýlů a 11 lokalit nočních motýlů. Takto jsme získali lepší podklady pro péči o lokality v budoucnosti. Potvrdilo se očekávání nálezů vzácných a chráněných druhů zařazených na Červený seznam bezobratlých, druhů směrnice 92/43/EHS. Rozšíření monitoringu na nové lokality bylo odsouhlaseno EC v dopise ze dne 10/11/2015.

Provedené managementy vesměs vedly k navýšení počtu jak druhů celkově, tak i druhů chráněných a ohrožených. Dobře na prováděné managementy reagovaly plochy v podhůří či plochy s dřívějším alespoň stabilizujícím managementem naopak nezřetelně až vůbec na managementy reagovaly plochy vysoko položené, typická na hřebeni Radhoště a Pusteven.

Nejlépe společenstva motýlů reagovala na management kombinovaný z různých přístupů seče a doprovodných technik (bránování, mulč), ale vždy s přítomností alespoň časově a sezónně omezené pastvy. Na některých plochách byla zjištěna přítomnost chráněných a pro CHKO Beskydy prioritních druhů vázaných buď na pastvu či na přirozeně řídké trávníky (*Phengaris arion*, *Hesperia comma*, *Argynnis niobe*, *Melitaea cinxia*). Nejcennější z hlediska motýlů a výsledků mapování jsou plochy ve středních nadmořských výškách okolo 500 m n. m., kdy došlo k razantnímu zlepšení a posílení populací pro Beskydy stěžejních druhů motýlů. Ve vyšších polohách Beskyd dochází k pomalejší zpětné kolonizaci luk chráněnými druhy motýlů. V rámci monitoringu motýlů byly v roce 2018 nalezeny 2 velmi vzácní motýli. Jejich výskyt je možné přičíst na vrub péče, která se na lokalitách z projektu provádí. Konkrétně se jednalo o nález *Phengaris arion* na plochách č. 28, 29 a 33. Druh je dle české legislativy kriticky ohrožený (Zák. č. 114/1992 Sb. a Vyhl. č. 395/1992 Sb.) a dle Červeného seznamu bezobratlých patří do kategorie endangered (EN) (Hejda et al. 2017)*. Nové lokality leží mimo jeho areál známého a pravidelného výskytu v místech, kde se považoval za vymřelého. Rozšíření druhu *Phengaris arion* bylo potvrzeno i následným monitoringem provedeným v roce 2019, kdy lokalita č. 38 byla označena za vzorovou pro odchov tohoto druhu v údolí Rožnovské Bečvy (pozorováno 8 jedinců). Druhým nálezem byl motýl *Hesperia comma*, který byl nalezen na lokalitě č. 18 a jedná se zde o nejvýše položený výskyt tohoto druhu v ČR. Dle Červeného seznamu bezobratlých patří do kategorie vulnerable (VU) (Hejda et al. 2017)*.

Monitoring prováděl externí entomolog (F1) formou smlouvy o dílo v termínu a bez komplikací. Ve smlouvou stanovených termínech nebo jen s mírným zpožděním odevzdával dílčí zprávy a za rok 2018 odevzdal závěrečnou zprávu. Průběžné zprávy byly doručeny s předchozími reporty (**MtR Annex 7, PR1 Annex 3, PR2 Annex 5**) a Závěrečná zpráva za roky 2014-2018 je přílohou tohoto reportu (**FR Annex 13**).

* Hejda R., Farkač J. & Chobot K. [eds.] (2017): Červený seznam ohrožených druhů živočichů České republiky. Bezobratlí. – Příroda. Praha, 36 : 1-612.

Termín pro milestone (1/6/2014) byl dodržen.

Seznam deliverable products: Průběžné zprávy monitoringu TMP (1.,2.,3.,4.) (**MtR Annex 6, PR1 Annex 2, PR2 Annex 4**), Závěrečná zpráva monitoringu TMP (**FR Annex 11**), Průběžné zprávy monitoringu biotopů (1.,2.) (**MtR Annex 8, PR1 Annex 4**), Závěrečná zpráva monitoringu biotopů (**FR Annex 12**), Průběžné zprávy monitoringu hmyzu (1.,2. a přidáno 3.,4.) (**MtR Annex 7, PR1 Annex 3, PR2 Annex 5**), Závěrečná zpráva monitoringu hmyzu (**FR Annex 13**).

5.1.7 Action D.2 Monitoring socio-ekonomických dopadů projektu

Byla vypracována Studie socio-ekonomických dopadů projektu (**FR Annex 14**). Pozornost byla soustředěna jak na aktivity, kde byla přímá práce s vlastníky pozemků s biotopem T2.3B, tak na výstupy a aktivity, kde se pracovalo se širokou „anonymní“ veřejností. Socio-ekonomické parametry byly rozděleny do tří kategorií: sociální, ekonomické, biologické. Takto byly dále popisovány. U každého parametru je dále uveden kód akce, ke které se nejvíce vztahoval – vycházel z ní. V rámci této studie bylo zkoumáno a podrobně popsáno celkem 25 parametrů socio – ekonomického dopadu projektu. Samostatně byl hodnocen vliv projektových aktivit na cílový biotop. Součástí studie je i poměrně široká analýza dopadu projektových aktivit na různá odvětví ekonomické a sociální sféry.

Parametrem s největším dopadem v sociální kategorii je *Informovanost o významu prioritního biotopu*, kde je dopad a ovlivnění až v řádech desítek tisíc čtenářů a účastníků. Z ekonomických parametrů měl jednoznačně největší dosah parametr *Zlepšení podmínek pro turistiku*, který se týkal až 1 800 000 turistů. Velký lokální význam ale měl i parametr *Nabídka pracovních míst pro skupinu hůře uplatnitelných (znevýhodněných) osob*, kdy v rámci projektu došlo k zaměstnání znevýhodněných osob patřících do skupiny osob s nízkou kvalifikací, osoby se zdravotním postižením, absolventi, mladí do 24 let, osoby po skončené rodičovské dovolené. Z biologických parametrů má největší dosah parametr *Dopad na péči o přírodu prostřednictvím plánu péče o T2.3B a jeho vstupu do plánu péče o CHKO Beskydy*, kde může být ovlivněna následná péče o všechny segmenty biotopu T2.3B na území CHKO Beskydy (525 segmentů, 273,9 ha) a také parametr *Ohrožené druhy rostlin a živočichů - cílená podpora*, kde zadáním nálezů do NDOP může dojít k pozitivnímu ovlivnění populací významných druhů rostlin a živočichů.

Vypracování studie se oproti plánu mírně opozdilo, což ale především díky charakteru dokumentu nemělo vliv na průběh projektu.

Seznam deliverable products: Studie socio-ekonomických dopadů projektu (FR Annex 14).

5.1.8 Action F.3 Plán ochrany (After Life)

Byl vypracován After Life plán, který popisuje postup udržení výsledků projektu na projektových plochách. Součástí plánu je popis prostředků k aktivnímu šíření výsledků projektu na další území (**FR Annex 18**).

Na konci roku 2018 a na začátku roku 2019 byly uzavírány s majiteli pozemků nové pachtovní smlouvy. Délka smluv se liší podle požadavků a možností majitele a je buď 5 let, 10 let nebo na dobu neurčitou s možností výpovědi nejdříve po 5 letech. Na projektové plochy máme uzavřeno celkem 19 pachtovních smluv. S majiteli (institucemi), které nám nemohou pozemky propachtovat, byl uzavřen písemný souhlas. Celkem byly uzavřeny 3 písemné souhlasy s péčí na dobu trvání 5 let.

Na péči se v následujících letech bude podílet zejména ČSOP Salamandr, AOPK ČR, r.p. Správa CHKO Beskydy prostřednictvím místního zemědělce skrze smlouvu o dílo, místní zemědělci a vlastníci.

Péče bude financována ze Státního fondu Životní prostředí prostřednictvím projektu podpořeného v Operačním programu životní prostředí (CZ.05.4.27/0.0/0.0/18_106/0008878), z projektu LIFE Ze života hmyzu (LIFE16 NAT/CZ/000731), z prostředků AOPK ČR z titulu Program péče o krajinu, ze zemědělských dotací, vlastními náklady majitelů a prostřednictvím projektů zejména z prostředků firemního dárcovství. Do následné péče budou podle možností zapojeni také dobrovolníci, zejména z firem, se kterými dlouhodobě spolupracujeme.

U jednoho majitele se podařilo v průběhu projektu iniciovat založení chovu ovcí, ve kterém bude i po skončení projektu pokračovat.

Podařilo se také zprostředkovat uzavření smlouvy mezi majitelem a místním zemědělcem na následnou péči – pastvu lokality.

Souhrnný přehled koordinátorů (vykonavatelů) a financování následné péče ukazuje následující tabulka.

Souhrn		Výměra (m ²)	Podíl
koordinátor/vykonavatel	AOPK,r.p.Správa CHKO Beskydy	51306	10%
	ČSOP Salamandr	363585	69%
	vlastník	104031	20%
	místní zemědělec	7896	1%
způsob financování	OPŽP projekt Zvýšení pestrosti horských luk	291060	55%
	LIFE Ze života hmyzu (LIFE16 NAT/CZ/731)	12486	2%
	Z titulu Program péče o krajinu	89534	17%
	zemědělské dotace	75283	14%
	vlastní náklady	58455	11%

Seznam deliverable products: Plán ochrany (FR Annex 18).

5.1.9 Action F.4 Propojení s jinými projekty

V roce 2014 proveden průzkum a seznam všech LIFE projektů týkajících se tematicky příbuzných projektů. Průzkum byl aktualizován v roce 2019 (**FR Annex 15**). Vybrané projekty byly s různou úspěšností osloveny a výsledkem byla návštěva dvou zahraničních projektů LIFE v Beskydech. Ve dnech 13– 14/ 6/2019 navštívili náš projekt kolegové ze Slovinska (LIFE to Grasslands, LIFE14 NAT/SI/000005) a z Belgie (LIFE Nardus, LIFE15 NAT/BE/000774). První den proběhlo seznámení a prezentace jednotlivých projektů a odpoledne jsme navštívili projektové lokality blízko Rožnova. Druhý den jsme strávili celý v terénu na projektových plochách. Velmi inspirativní bylo komplexní řešení péče o louky ve Slovinsku a zejména způsob vyhodnocování péče samotnými hospodáři. Na belgickém projektu byl velmi zajímavý způsob „vytváření“ cenné přírody v kulturní krajině za pomoc těžké mechanizace. Fotodokumentace je v příloze (**FR Annex 16**).

Byla navázána spolupráce s českým projektem LIFE CORCONTICA (LIFE 11 NAT/CZ/490). Ve dnech 9-10/10/2014 proběhla návštěva zástupců ČSOP Salamandr v Krkonoších. Dne 27/5/2015 navštívil projekt LIFE Beskydy tým projektu LIFE CORCONTICA. Celkem přijelo 13 lidí, kterým jsme prezentovali projekt, dosavadní výsledky a ukázali jsme jim několik projektových lokalit. Rovněž došlo k navázání kontaktu s řešiteli projektu LIFE12 NAT/PL/81. Zprostředkovatelem kontaktu byli zástupci Správy CHKO Beskydy, kteří při svém osobním setkání projekt LIFE Beskydy představili a navázali spolupráci. Výsledkem komunikace s LIFE12 BIO/LV/1130 je zpráva z mezinárodního workshopu týkajícího se zpracování biomasy, který se uskutečnil v roce 2014. V roce 2015 byla zpracována rešerše publikací, se zaměřením na LIFE and land stewardship a Long- term impact and sustainability of LIFE Nature.

Ve dnech 20/4/2016 se vědecký koordinátor zúčastnil konference Lounské středohoří – krajina stepí, která se konala v Litoměřicích. První den byly prezentovány výsledky projektu LIFE na teoretické i praktické úrovni. Druhý den vědecký koordinátor společně s manažerkou navštívili několik projektových lokalit. Došlo k výměně propagačních materiálů. Fotodokumentace byla v příloze reportu (**PR1 Annex 19**).

Dne 27/4/2016 byl projekt prezentován na jednom z workshopů věnovaném programu LIFE v rámci veletrhu neziskových organizací NGO Market. Mezi prezentujícími projekty LIFE byli zástupci 4 českých a 8 zahraničních subjektů. Za projekt se zúčastnila projektová asistentka a vědecký koordinátor. Počet návštěvníků na workshopu byl 30. Fotodokumentace a prezentace byla v příloze reportu (**PR1 Annex 20**).

Manažerka, vědecký koordinátor a ekonomický manažer navštívili ve dnech 13-15/7/ 2016 projektové území LIFE CORCONTICA. Cílem setkání byla výměna zkušeností s řízením projektu, s péčí o biotop T2.3B a také výměna zkušeností s jednáním s vlastníky pozemků. Na návštěvě jsme prezentovali zejména náš systém práce s majiteli pozemků a náš systém pastvy. Fotodokumentace byla v příloze reportu (**PR1 Annex 19**).

Od 1/8/2016 do konce roku 2016 nebyly ze strany MŽP čerpány žádné finanční prostředky, neboť pracovní fond projektové asistentky v max. rozsahu 300 hodin/rok byl téměř vyčerpán. Nevyčerpané hodiny měly být využity na konci roku 2016. Na základě pozvání ze strany Particip GmbH se projektová asistentka účastnila 13-14/12/2016 workshopu věnovaném financování NATURA 2000 ve vztahu k EU fondům a programu LIFE ve Skopje, kde na příkladu projektu LIFE Beskydy prezentovala způsob, jakým neziskové organizace mohou připravit a realizovat potřebný projekt v oblasti ochrany cenných biotopů. Fotodokumentace a prezentace byly v příloze reportu (**PR1 Annex 21**).

Od 1/1/2017 byla projektová asistentka zaměstnána na projektu na dohodu o pracovní činnosti, aby se tím zintenzivnila účast na této aktivitě. Provedla analýzu diseminačních výstupů v publikaci *LIFE and Europe's grasslands: Restoring a forgotten habitat* a shrnujících informací v dokumentu *Management of Natura 2000 habitats *Species-rich Nardus grasslands 6230*. Cílem bylo získat inspiraci a vybrat možné indikátory přímých a nepřímých zejména socio-ekonomických dopadů relevantních pro stávající projekt.

V roce 2018 se manažerka podílela na tvorbě textu o projektu do brožury o projektech LIFE realizovaných na území ČR a na přípravě a natáčení krátkometrážního filmu k českým projektům LIFE (<https://www.youtube.com/watch?v=-TuiBzxaOUo>). Brožura i film jsou výstupy projektu (LIFE14 CAP/CZ/1) a měly by sloužit MŽP pro propagaci programu LIFE.

V průběhu celého projektu probíhala průběžná výměna informací s řešiteli projektu LIFE CORCONTICA, a to jak na úrovni odborné, tak na úrovni řízení projektu. Řešitelé projektu se zúčastnili závěrečné konference.

Projekt LIFE NAT 06/D/8, jenž je uváděn v projektové žádosti, není již v současné době informačně dostupný. Obdobně informace na webových stránkách k projektu LIFE 05 NAT/D/56 nejsou už řadu let aktualizovány. V projektové žádosti byl uveden chybný odkaz na rumunský projekt, který řeší problematiku smilkových trávníků, mělo se jednat o projekt LIFE08 NAT/RO/502, nikoliv NAT/ RO/50.

Relevantní výsledky projektu LIFE CORCONTICA byly začleněny do odborného článku (**FR Annex 32**). Do laické zprávy nakonec začleněny nebyly, a to z důvodu celkové koncepce laické zprávy, která byla psána pro nejširší veřejnost, a tudíž by výsledky jiných projektů byly matoucí a odváděly by pozornost.

Seznam deliverable products: Odborný článek se začleněnými relevantními výsledky jiných projektů (**FR Annex 32**).

Akce F.1 Řízení projektu a F.2 Audit projektu jsou popsány v části 4.1

Průběh projektu a srovnání s plánem přehledně znázorněn v následující tabulce.

Action no.	Name of the action	2014				2015				2016				2017				2018				2019			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
A.1	Revize smilkových trávníků																								
A.2	Získání souhlasů vlastníků pozemků																								
B.1	Krátkodobý nájem pozemků																								
C.1	Managementová opatření																								
C.2	Plán péče o smilkové trávníky v EVL Beskydy																								
D.1	Monitoring																								
D.2	Monitoring socio-ekonomických dopadů projektu																								
E.1	Značení projektového území																								
E.2	Informační kampaň																								
E.3	Program pro školy																								
E.4	Program pro širokou veřejnost																								
E.5	Propagační materiály																								
E.6	Odborné výstupy																								
E.7	Laická zpráva																								
F.1	Řízení projektu																								
F.2	Audit projektu																								
F.3	Plán ochrany (After life)																								
F.4	Propojení s jinými projekty																								

 plánováno/planned
 realizováno/actual

5.2 Dissemination actions

5.2.1 Objectives

Cílem akcí zaměřených na šíření výsledků je:

- Zvýšení informovanosti široké veřejnosti o probíhajícím projektu (E1, E2, E4, E5, E7),
- zvýšení informovanosti široké veřejnosti a vlastníků pozemků s biotopem T2.3B o problematice smilkových trávníků, jejich ohrožení, významu a nejvhodnější péči, což by mělo nabídnout větší zájem o hospodaření na těchto pozemcích (E2, E4, E7),
- budování pozitivního vztahu k přírodě obecně a šíření informací o problematice péče o louky u školních dětí (E3),
- přenos výsledků projektu (nejvhodnější péče o T2.3B) k odborníkům z ochrany přírody v rámci ČR i do zahraničí (E6),
- šíření výsledků projektu mezi širokou veřejností (E7).

5.2.2 Dissemination: overview per activity

Logo LIFE a logo Natura 2000 bylo použito na všech dokumentech, které byly určeny pro širokou nebo odbornou veřejnost a také je na veškerém zboží dlouhodobé spotřeby.

5.2.2.1 Action E.1 Značení projektového území

Akce je povinnou součástí všech projektů LIFE+. V rámci této akce byly navrženy, vyrobeny a instalovány informační tabule o projektu do terénu. Obsahují všechny potřebné informace o projektu, financování a QR kód s odkazem na webové stránky o projektu. Tabulí bylo vyrobeno a instalováno celkem 20 ks. Mapa umístění infotabulí a náhled na tabuli byla součástí přílohy (**IncR Annex 6**). S ohledem na konečný počet lokalit (78), nemůže být tabule u každé. Proto byly tabule umístěny na místa veřejností navštěvovaná, tedy zpravidla k cestám nebo turistickým chodníkům v blízkosti lokalit. Všechny tabule byly umístěny se souhlasem majitele pozemku.

Problémy: Při realizaci této aktivity došlo ke zpoždění s odsouhlasením konečné podoby tabule podporujícím subjektem Lesy ČR s. p.. Kvůli tomuto zpoždění bylo opožděno předání díla oproti plánovanému 31/5/2014. Předání díla proběhlo dne 19/6/2014.

V průběhu celého trvání projektu byly tabule v terénu kontrolovány a opravovány, případně chybějící tabule byly doplňovány. Celkem se jednalo o doplnění 2 kusů.

Druhou aktivitou v této akci bylo vytvoření a instalace doplňkových tabulek, které slouží k soutěži (E4). Tato aktivita měla být ukončena 31/5/2014. Samotná soutěž pro návštěvníky lokalit má být zahájena v dubnu 2017. Z důvodu časového nesouladu jsme po konzultaci s externím monitorem tuto aktivitu přesunuli na rok 2015, kdy také odstartovala soutěž (dopis EC ze dne 21/11/2014).

Dne 10/7/2015 byly nainstalovány doplňkové tabulky (10 ks) do terénu (**MtR Annex 17**). Aktivitu provedl ČSOP Salamandr. Mírné zpoždění oproti plánu (v plánu do 30/4/2015) bylo způsobeno změnou koncepce, kdy jsme na tabulky nepsali jen přírodní zajímavosti, ale vymýšleli jsme příběh, hledali historické zajímavosti, báje apod. Další zpoždění potom bylo na straně grafika, který z důvodu pracovního vytížení nedodržel termín. Tabulky byly v terénu umístěny na začátku hlavní turistické sezóny. Ve stejnou dobu byla odstartována soutěž (E4).

V průběhu celého trvání projektu byly doplňkové tabulky v terénu kontrolovány a opravovány, případně byly chybějící doplňkové tabulky znovu vyrobeny a instalovány. Celkem musely být znovu vyrobeny 2 kusy.

Aktivitu provedl ČSOP Salamandr. Milestone byl splněn.

Seznam deliverable products:

fotodokumentace infotabulí umístěných v terénu (IncR Annex 6),

fotodokumentace doplňkových tabulek umístěných v terénu (MtR Annex 17)

5.2.2.2 Action E.2 Informační kampaň

Informační kampaň probíhá na celém projektovém území.

Byly vytvořeny webové podstránky o projektu na existujících webových stránkách organizace (www.salamandr.info). Webové podstránky byly spuštěny 17/1/2014 a byly 1x ročně aktualizovány o souhrn dosažených výsledků (<http://salamandr.info/projekty/zachrana-smilkovych-travniku-v-evl-beskydy/>) (**FR Annex 19, IncR Annex 7**). Průběžně byly na podstránky přidávány aktuality o projektu, které byly publikovány na webu organizace a do konce roku 2018 také na webu www.valasskakrajina.cz. Celkem bylo publikováno na webu organizace 38 aktualit. Zároveň probíhala propagace na sociální síti Facebook (**FR Annex 20, MtR Annex 28, PR1 Annex 9, PR2 Annex 22**). V 10/2018 došlo k opakovaným útokům hackerů na webové stránky organizace. Došlo k částečné ztrátě dat, která byla postupně doplňována. Úplná obnova webových stránek však vzhledem k platformě, na které web funguje, není možná. Organizace pracuje na tvorbě nového webu, což je však finančně i časově velmi náročné. Základní informace o projektu jsou stále dostupné.

Celkem bylo vyrobeno a distribuováno 6 různých plakátů s tematikou smilkových trávníků. První plakát (2014) reagoval na aktuální problém – výřez borůvčí na turisticky exponovaném radhošťském hřebeni. Distribuce proběhla na samotném hřebeni (kaple, hotely) a na výlepových plochách v obcích Prostřední a Horní Bečva, Rožnov pod Radhoštěm, na obecní vývěsky v obci Dolní Bečva a v informačních centrech. Plakátu bylo vyrobeno 500 kusů. Část byla distribuována taky v roce 2015, kdy ještě probíhaly na Radhošti razantnější zásahy. V roce 2015 jsme vytvořili sérii pěti různých plakátů na téma lučních porostů. Plakáty měly jednotný vzhled s využitím komiksu. Snažili jsme se vtáhnout čtenáře do dění, nabízet varianty řešení a tím nutit k zamyšlení. Plakáty byly publikovány postupně, každý rok 1 vzor (2015-2019) v množství 500 kusů nebo podle potřeby. K vytvoření plakátů jsme přizvali profesionála z oblasti marketingu, se kterým na podobných věcech spolupracujeme. Plakáty byly distribuovány na obecních nástěnkách a veřejných plakátovacích plochách v obcích Dolní Bečva, Prostřední Bečva, Horní Bečva, Velké Karlovice, Karolinka, Huslenky, Nový Hrozenkov, Halenkov, Dolní Lomná, Informační centrum Soláň. Poslední plakát – *Jak naložit s pastvinami* je přílohou reportu, ostatní již byly odeslány dříve (**FR Annex 21, IncR Annex 10, MtR Annex 18, PR1 Annex 10, PR2 Annex 6**).

Vydání plakátu bylo doprovázeno napsáním a rozesláním článku do místních zpravodajů. Bylo napsáno a rozesláno pět článků – každý rok 1 článek. Články byly zveřejněny v obecních vývěškách obce Dolní Bečva, na obecních webových stránkách obce Prostřední Bečva, v obecním zpravodaji obcí Trojanovice, Zubří, Velké Karlovice, Frenštát pod Radhoštěm, Horní Bečva, Vidče, na informačním portálu Rožnovský prostor, Spektrum Rožnovska, Rožnovák a ve Zpravodaji CHKO Beskydy. Na základě zveřejnění článku ve Frenštátském zpravodaji byla natočena rozhlasová reportáž vysílaná na celostátní rozhlasové stanici Český rozhlas a zveřejnění na webu Českého rozhlasu Ostrava (**FR Annex 22, IncR Annex 11, MtR Annex 19, PR1 Annex 11, PR2 Annex 8**). Na základě prezentace článku na projektových podstránkách byl uveřejněn článek v regionální příloze Zlínského kraje deníku Mladá fronta Dnes a v místním zpravodaji Spektrum Rožnovska (Mikroregion rožnovsko). V místním tisku a na webových stránkách místních informačních médií jsou nahodile publikovány i další aktuality z projektu vztahující se například k fotosoutěži (E4) nebo soutěži pro veřejnost (E4) a k výsledkům projektu (**FR Annex 20, MtR Annex 28**).

Bylo vydáno 5 čísel Zpravodaje CHKO Beskydy (2/2014, 2/2015, 2/2016, 2/2017, 2/2018). Zpravodaj měl vždy 16 stran, vnitřní dvoustrana a obálka jsou barevné, pokud to bylo možné, tištěno na papíře s certifikátem FSC, náklad 1000 kusů, volně ke stažení na adrese webu organizace a odesílán až na 135 (rok 2018) e-mailových adres v elektronické podobě. Obsahuje informace pro obyvatele i turisty v EVL Beskydy. Byl distribuován po celé EVL

Beskydy včetně úřadů a státních institucí. Číslo 2/2018 je přílohou reportu, předchozí čísla byla zaslána již dříve (**FR Annex 23, MtR Annex 20, PR1 Annex 6, PR2 Annex 7**).

V 7/2015 byla vydána minibrožura pro širokou veřejnost (*Průvodce po drátěných loukách*). Brožura má 20 stran a byla vydána v nákladu 5000 kusů. Oproti plánu došlo ke zpoždění (plánováno do 31/3/2015, vydáno 31/7/2015). Toto zpoždění bylo způsobeno změnou konceptu celé publikace, kdy jsme nechtěli publikovat jen informace o přírodních poměrech, ale pojali jsme ji jako průvodce, který vybízí k návštěvě lokalit (**MtR Annex 21**). Bylo potřeba vyhledat historické údaje z gruntovních knih, navštívit pamětníky, sehnat fotografie v potřebné kvalitě a v neposlední řadě bylo vydání brožury zpožděno grafikem. Brožura byla distribuována do informačních center v EVL Beskydy. Celkem bylo do 15 informačních center distribuováno 3000 kusů. Zbytek nákladu byl distribuován postupně na akcích pro veřejnost.

Byla napsána a vydána minibrožura pro majitele pozemků (*Smilujte se nad smilkou*). Brožura má celkem 20 stran, formát 150 x 150 mm. Bylo vytištěno 500 kusů. Brožura byla vytištěna 11/10/2016, což bylo opožděno oproti plánu (31/3/2016). Brožura byla distribuována majitelům pozemků zapojených do projektu, na semináři pro hospodáře, na Správu CHKO Beskydy k jejich použití, na závěrečné konferenci. Brožura byla zaslána s předchozím reportem (**PR1 Annex 5**).

Dne 14/2/2019 byl uspořádán seminář pro místní hospodáře. Z důvodu oslovení většího množství potenciálních návštěvníků, a také z důvodu propojení dvou LIFE projektů, kterým se částečně překrývají projektová území, jsme uspořádali seminář spolu s projektem LIFE Ze života hmyzu (LIFE16 NAT/CZ/000731). Místním hospodářům byl prezentován náš projekt a také zásady péče a naše zkušenosti s péčí (doporučení). Námi pozvaný entomolog (RNDr. Lukáš Spitzer, Ph.D.) prezentoval zásady péče vhodné pro udržení a podpoření populací motýlů jako deštníkových druhů ekosystému a Ing. Martin Krupa vystoupil v diskusi s příspěvkem ohledně financování péče a připomínek k současným titulům zemědělských dotací. Během akce byly distribuovány propagační a informační materiály projektu. Akce se zúčastnilo 31 osob. Prezenční listina a fotodokumentace je přílohou reportu (**FR Annex 24**).

Dne 4/8/2017 byla uspořádána exkurze Moravskoslezské pobočky České botanické společnosti na projektové lokality s cílem představit odborníkům náš projekt, zásahy a reakci společenstva. Exkurzi vedl vědecký koordinátor a na webových stránkách České botanické společnosti o tom byla publikována zpráva a v bulletinu Zprávy Moravskoslezské pobočky CBS č.7 vyšel článek (**PR2 Annex 9**).

Všechny aktivity této akce provedl ČSOP Salamandr.

Milestones Započítí informační kampaně a Uskutečnění semináře byly splněny. Milestone Uskutečnění semináře se mírně opozdil oproti plánu – plán 31/12/2018 - z důvodu většího množství času u hospodářů v předjarním období.

Seznam deliverable products:

základní podoba webových stránek (IncR Annex 7)

minibrožura pro veřejnost (MtR Annex 21)

minibrožura pro vlastníky (PR1 Annex 1)

plakáty (6ks) (FR Annex 21, IncR Annex 10, MtR Annex 18, PR1 Annex 10, PR2 Annex 6)

Zpravodaj EVL Beskydy (5ks) (FR Annex 23, MtR Annex 20, PR1 Annex 6, PR2 Annex 7)

články v místních zpravodajích (5 ks v různých médiích) (FR Annex 22, IncR Annex 11, MtR Annex 19, PR1 Annex 11, PR2 Annex 8)

prezenční listina ze semináře (FR Annex 24)

5.2.2.3 Action E.3 Program pro školy

V prosinci 2014 byly vytipovány základní školy, které budou osloveny. Důležitým hlediskem při výběru školy byla její poloha v projektovém území a taky dostupnost některé projektové lokality nebo alespoň biotopu T2.3B. Celkem bylo vybráno 12 škol. Školy byly kontaktovány e-mailem a později taky telefonicky. Byla připravena přednáška, zajištěny pomůcky (obrazový materiál, praktické ukázky rostlin – herbář i smilka v květináči, exponát řuhýka zapůjčen z muzea), byl vytvořen pracovní list pro žáky. Přednášky se uskutečnily v termínu od 7/4/2015 do 25/5/2016 celkem na 6 školách pro celkem 260 žáků. Prezenční listiny a fotodokumentace byly zaslány v reportech (**MtR Annex 22, MtR Annex 29, PR1 Annex 12**). Nabídku exkurzí mnohé školy nemohly využít z důvodu časové náročnosti, jiné ji spojily s dobrovolnickou akcí (2 školy). Celkem proběhlo 11 exkurzí v termínu od 15/4/2015 do 14/10/2017 na projektové lokality nebo lokality s biotopem T2.3B, do kterých se zapojilo 7 škol a jeden přírodovědný kroužek, celkem 250 žáků. Prezenční listiny a fotodokumentace byly zaslány v reportech (**MtR Annex 23, PR1 Annex 13, PR2 Annex 10**).

Na konci každé exkurze byla uspořádána terénní soutěž pro žáky. Zvolili jsme více malých soutěží oproti plánované jedné velké pro všechny školy. Hromadnou soutěž pro všechny zapojené školy by nebylo možné zorganizovat, protože bychom nenašli společný termín, a taky z důvodu různé časové náročnosti dojezdu na lokalitu a kvůli různým časovým požadavkům škol. Celkem bylo uspořádáno 8 soutěží, do kterých se zapojilo 140 dětí. Fotodokumentace byla odeslána s reporty (**MtR Annex 24, PR1 Annex 14**).

Cenami do terénní soutěže byly propagační materiály (E5), zejména trika a tajemné krabičky. Během exkurze se distribuovaly také brožury pro širokou veřejnost (E2), propisky (E5) a byla propagována soutěž pro veřejnost (E4). Celkem jsme uskutečnili 11 přednášek a 11 exkurzí. Přednášky i exkurze probíhaly déle než oproti plánu (měly proběhnout do 30/4/2015, probíhaly do 25/5/2016 respektive do 30/6/2015 a probíhaly do 14/10/2017), což bylo způsobeno poptávkou škol a jejich časovými možnostmi.

O tvorbu putovních panelů nebyl na školách zájem. Místo této aktivity byly uspořádány 3 ročníky fotosoutěže Junior, která probíhala paralelně s fotosoutěží Valašská krajina (E4). Účastníci po krátké registraci nahrávali své fotky do internetového prostředí, kde pro ně veřejnost mohla hlasovat. Komise složená z profesionálních a zkušených fotografů potom vybrala vítězné fotky. Vítězové byli vyhlášeni na vernisáži výstavy fotosoutěže Valašská krajina (27/11/2016, 26/11/2017, 25/11/2018) v Karlovském muzeu ve Velkých Karlovicích. Vítězné fotky a vybrané fotky ostatních junior autorů (od každého alespoň jedna) byly vytištěny na výstavní postery (formát B2) a byly součástí výstavy fotosoutěže Valašská krajina (E4). Fotodokumentace je přílohou (**FR Annex 25, PR1 Annex 15, PR2 Annex 11**). Vítězové byli kromě věcné ceny (kniha, fotoobraz) odměněni i propagačními předměty projektu (E5). Fotosoutěže se zúčastnilo celkem 41 autorů do 16 let a bylo vytištěno 22 výstavních junior posterů. Výstavní postery byly vždy po odinstalaci výstavy předány do místních škol k dalšímu vystavení. Fotodokumentace putování junior panelů je v příloze (**FR Annex 26, PR2 Annex 12 a 17**).

Technická změna: Místo aktivity tvorby putovních panelů byly uspořádány 3 ročníky Junior fotosoutěže včetně vernisáže, výstavy a dalšího putování výstavních posterů po místních základních školách. Uspořádání Junior fotosoutěže místo putovních panelů bylo odsouhlaseno EC v dopise ze dne 10/11/2015.

Všechny aktivity akce E3 provedl ČSOP Salamandr.

Termín pro milestone Oslovení a navázání spolupráce se školami (31/1/2015) a Uskutečnění závěrečné soutěže (30/6/2015) byl splněn.

Seznam deliverable products:

prezenční listina účastníků přednášek (MtR Annex 22, PR1 Annex 12)

fotodokumentace ze závěrečné soutěže (MtR Annex 24, PR1 Annex 14)

prezenční listina účastníků exkurzí (MtR Annex 23, PR1 Annex 13, PR2 Annex 10)

5.2.2.4 Action E.4 Program pro širokou veřejnost

Soutěž pro návštěvníky projektových lokalit odstartovala 13/7/2015 jako *Soutěž pro zvědavé výletníky*. V terénu byly nainstalovány doplňkové tabulky (E1) a byla vytvořena webová stránka k soutěži s interaktivní mapou a souřadnicemi lokalit, kde jsou tabulky umístěné, průvodkou ke stažení, on-line průvodkou (formulář Google), nápovědou k soutěžním otázkám (<http://salamandr.info/soutez/soutez-pro-zvidave-vyletniky/>). Soutěž byla průběžně propagována na webech i v místním tisku (**MtR Annex 28**). Pro zatraktivnění soutěže jsme vytvořili pět keší v rámci celosvětové hry Geocaching (<https://www.geocaching.com/play>). Keše jsou od 9/2015 umístěny v terénu a průběžně kontrolovány. Celková návštěvnost geokeší byla 1189 zalogování v terénu. Rozpis je v příloze (**FR Annex 27**). Soutěže pro veřejnost se zúčastnilo celkem 9 lidí. Vyplněné elektronické průvodky jsou přílohou reportu (**FR Annex 28**). Dva účastníci poslali data do průvodky e-mailem.

Technické změny: Soutěž měla trvat od 30/4/2017 do 30/9/2018. Délka trvání se nám v kontextu celkově malého zájmu veřejnosti o ochranu přírody zdála krátká. Proto jsme po konzultaci s externím monitorem upravili plán a vyhlásili ji už v roce 2015. Soutěž běžela do 30/9/2018. Na základě našich zkušeností jsme neposlali do oběhu papírové průvodky k soutěži, protože taková forma oslovení a zapojení veřejnosti moc nefunguje. Umístili jsme průvodky na web (ke stažení a on-line průvodka) a umožnili jsme soutěžícím, aby si zvolili prakticky jakoukoliv formu odpovědi na soutěžní otázky.

Dne 15/7/2015 odstartoval 1. projektový ročník fotosoutěže Valašská krajina (další pak 30/6/2016, 26/6/2017, 11/6/2018). Fotosoutěž probíhala v internetovém prostředí, kam byly fotografie autory po krátké registraci vkládány a veřejnost pro ně mohla hlasovat a volit tak vítěze internetového hlasování. Vítězné fotky pak vybírala odborná porota složená z profesionálních a dlouhodobých fotografů. Vyhlášení vítězů probíhalo na vernisáži výstavy, která se konala vždy v Karlovském muzeu ve Velkých Karlovicích (29/11/2015, 27/11/2016, 26/11/2017, 25/11/2018). Fotodokumentace z vernisáže a výstavy a seznamy účastníků jsou v příloze reportu (**FR Annex 29, MtR Annex 30, PR1 Annex 17, PR2 Annex 15**). Na výstavě byly výstavní postery s fotografiemi (100 x 70 cm) zpravidla v počtu 43 kusů. Každý autor našel na výstavě alespoň jednu svou fotku. K vernisáži byl vyroben plakát a pozvánka (pouze v elektronické podobě – posílána e-mailem). Součástí vernisáže bylo také vyhlášení Junior fotosoutěže (E3). Cenami ve fotosoutěži byly knihy, fotoobrazy, poukázky na nákup fotomateriálu a propagační materiály projektu - trika, tajemné krabičky, propisky, kalendáře, karetní hra (E5). Výstavní postery po odinstalaci výstavy (zpravidla duben následujícího roku) byly předány Správě CHKO Beskydy, kde byly dle jejich možností vystaveny (**FR Annex 30, PR1 Annex 7, PR2 Annex 16**), dále byly vystaveny v Informačním centru Ursus v Dolní Lomné (**PR2 Annex 18**) a v roce 2018 byly postery vystaveny v Muzeu regionu Valašsko ve Valašském Meziříčí (1/11/2018 – 30/12/2018) (**FR Annex 30**). Juniorská část výstavy byla postupně předávána místním základním školám, které je ve svých prostorách vystavovaly. Fotosoutěže se celkem postupně ve všech ročnících zúčastnilo 335 autorů s celkem 910 fotkami (limit maximálně 3 fotografie od autora). Po celou dobu trvání fotosoutěže probíhala průběžně propagace formou aktualit na webech a facebookových stránkách organizace a v místním tisku (**FR Annex 20, MtR Annex 28, PR1 Annex 9, PR2 Annex 22**).

Technická změna: Fotosoutěž Valašská krajina probíhá od roku 2001. V roce 2014 došlo k její přeměně a přizpůsobení se digitální fotografii – vkládání fotek autory přímo na web a on – line hlasování, což vyžadovala naprogramování plug-in modulu. Tyto úpravy nabraly skluz a z toho důvodu jsme se po konzultaci s externím monitorem rozhodli fotosoutěž uspořádat v rámci projektu 4x (v letech 2015 – 2018). Fotosoutěž byla vyhodnocována každým rokem, termín pro milestone (Vyhlášení fotosoutěže, 31/1/2018) a termín pro „deliverable product“ (seznam účastníků fotosoutěží, 31/12/2018) byl dodržen.

Vydali jsme originální karetní hru Líný bača (přebrána 30/5/2017). Ke hře jsme tvořili pravidla a kreslíř Petr Vyoral nakreslil 15 ilustrací. Hra pracuje s tématem péče o louky a

každý hráč sbírá karty s nejvyšším počtem bodů – pro přírodu nejlepším způsobem hospodaření. Hra má 75 herních listů, jednu kartu s informacemi o projektu a herní návod (2 karty). Celkem tedy 78 listů. Hra je vytištěna na karetním kartonu s karetním lakem. Celkem bylo vydáno 200 sad. Karty byly distribuovány jako ceny ve fotosoutěži, soutěži pro veřejnost, na exkurzi, účastníkům dobrovolnických akcí, na semináři pro místní hospodáře, na závěrečné konferenci, při osobních jednáních s vlastníky a kdykoliv, kdy bylo vhodné prezentovat projekt. Část nákladu byla předána MŽP k jejich použití. Aktuálně máme skladem 45 sad (**PR2 Annex 19**).

Termíny pro milestones (Zahájení soutěže pro návštěvníky projektových lokalit 30/4/2017 a Vyhlášení fotosoutěže, 31/1/2018) byly dodrženy.

Všechny aktivity provedl ČSOP Salamandr.

Seznam deliverable products:

Fotodokumentace z putovní výstavy (FR Annex 30, PR1 Annex 7, PR2 Annex 16, PR2 Annex 18)

Karetní hra (PR2 Annex 19)

Vyplněné průvodky ze soutěže pro návštěvníky projektových lokalit (FR Annex 28)

Seznam účastníků fotosoutěží (FR Annex 29, PR1 Annex 17, PR2 Annex 15)

5.2.2.5 Action E.5 Propagační materiály

Akce je zaměřena na výrobu propagačních materiálů, které mají sloužit ke zviditelnění projektu a jako odměna pro účastníky a výherce soutěže pořádané pro návštěvníky projektových lokalit (E4), fotosoutěží (E4) a závěrečné terénní soutěže pro školy (E3).

Byly vyrobeny projektové a distribuovány propisky v nákladu 1000 kusů. Propisky byly dodány 10/7/2014 (**IncR Annex 8**), což bylo mírně zpožděné oproti plánu (do 30/6/2014). To bylo způsobeno problémy se zajištěním loga LIFE v černobílé verzi v křivkách. Nakonec jsme z důvodu složitého shánění černobílé verze v potřebném formátu zvolili barevný potisk. Aktuálně zůstává 77 kusů propisek.

Technická změna: V plánu projektu je výroba 2000 ks. Po přehodnocení distribučních možností a s ohledem na zdravé hospodaření jsme vyrobili 1000 ks. Zbývajících množství jsme chtěli vyrobit v závislosti na distribuci a další potřebě (schváleno EC v dopise ze dne 21/11/2014, Annex bod 6). Další dotisk nebyl realizován.

Bylo vyrobeno projektové triko. Červené triko s černobílým potiskem má na viditelném místě loga LIFE a Natura 2000 (**MtR Annex 25**). Bylo vyrobeno 100 kusů triček, předáno 26/9/2014. Pro vítěze 17. ročníku fotosoutěže (2018) byl proveden dotisk 20 kusů triček (předán 22/11/2018). Aktuálně zbývá 7 kusů triček. Trička byla použita jako ceny do soutěže pro školy (E3) a pro vítěze fotosoutěže (E4), byla použita taky pro prezentaci projektu při návštěvě zástupců LIFE 11 NAT/CZ/490, LIFE14 NAT/SI/000005, LIFE15 NAT/BE/000774 (F4) a všude tam, kde bylo vhodné tímto způsobem prezentovat projekt.

Výrobu plánovaného množství kalendářů (700 kusů), jsme rozdělili do dvou nákladů po 350 kusech. V červenci 2015 byl vydán první stolní dvouletý kalendář (2016-2017) v nákladu 350 ks (**MtR Annex 26**). V listopadu 2017 byl vydán druhý dvouletý stolní kalendář (2018-2019) (**PR2 Annex 20**). Kalendáře byly určeny pro majitel pozemků, jako poděkování za zapojení do projektu a pro účastníky soutěží a fotosoutěže. Část nákladu byla předána partnerovi MŽP. Kalendáře byly distribuovány na konci roku 2015 a 2017. V prvním kalendáři byl pro zaujetí čtenáře použit formát s půlenou stránkou, kde si čtenář sám hledal (volil) správný obrázek k danému týdnu (dvěma týdny na stránce) a popisku uvedenému na stránce. Ve druhém kalendáři jsme pro větší zaujetí čtenáře pro ochranu luk zvolili dvouletou hru s hádankami a tajenkou. Ve spolupráci s copywriterem jsme vymysleli tajenku a 42 hádanek. Kreslíř Petr

Vyoral nakreslil komiksový obrázek, do kterého je vepsaný začátek tajenky. Každá hádanka se nějak vztahuje k obrázku v kalendáři, u kterého je napsána. Jedno písmeno se vždy přenáší do tajenky. Na konci 14denního intervalu, ke kterému se vztahuje hádanka a obrázek, se na facebookových stránkách organizace objeví správná odpověď (**FR Annex 20, PR2 Annex 22**). Do kalendáře byly použity fotky z projektových lokalit a druhy, které na projektových plochách žijí.

Technická změna: Na základě diskuse s externím monitorem jsme rozvrhli vydání kalendářů rozdělit do dvou etap (2015 a 2017), vždy se mělo jednat o dvouletý stolní kalendář, každý v nákladu 350 kusů. Posunem vydání prvního kalendáře (původní termín do 31/12/2014) jsme mohli publikovat fotografie přímo z projektových lokalit, případně typické druhy, které se tam vyskytují a o jejichž přítomnosti víme z revizí (A1, C2). Rozdělení nákladu schváleno EC v dopise ze dne 21/11/2014 (Annex bod 7).

V prosinci 2015 byly dodány komponenty na tajemnou krabičku a krabička byla kompletována. Bylo vyrobeno 350 kusů kartonové krabičky s rašelinovým květináčem, rašelinovou tabletou a osivem (**MtR Annex 27**). Tajemná krabička byla dodána podle plánu, tj. do 31/12/2015.

Technická změna: Krabiček jsme vyrobili poloviční množství, byly distribuovány postupně a byli jsme připraveni v případě potřeby vyrobit dalších 350 ks, což nakonec nebylo potřeba.

Všechny aktivity provedl ČSOP Salamandr.

Seznam deliverable products:

propiska (IncR Annex 8)

projektové tričko (MtR Annex 25)

kalendář (MtR Annex 26, PR2 Annex 20)

tajemná krabička (MtR Annex 27)

5.2.2.6 Action E.6 Odborné výstupy

Od srpna 2019 jsme připravovali závěrečnou konferenci projektu. Na konferenci byl prezentován průběh projektu, obecné výsledky projektu, odborné výsledky monitoringů (botanika a entomologie), problematika a nástrahy následné péče. Aby byl program atraktivnější, pozvali jsme zástupce jiných LIFE projektů, aby prezentovali tyto projekty a inspirovali ostatní účastníky. Konkrétně se jednalo o projekt LIFE11 NAT/CZ 490, LIFE16 NAT/CZ/000001, LIFE17 NAT/SK/000589, LIFE18 NAT/CZ/000832. Konference se konala 22/10/2019 v Rožnově pod Radhoštěm. Pozvánka byla odeslána na 37 e-mailových adres zejména pracovníkům AOPK ČR, kteří mají na starosti botaniku nebo managementy v různých regionech ČR, dále zástupcům Národního parku Šumava a Krkonošského národního parku. Na Slovensko potom do CHKO Biele Karpaty a CHKO Kysuce, které by mohli řešit podobné problémy, BROZ a jiným menším neziskovým organizacím. S některými z nich jsme v minulosti spolupracovali. Pozvánka byla zveřejněna na webu MŽP www.programlife.cz, který je určen pro řešitele a žadatele projektů LIFE. Vzhledem k velmi omezenému tématu a velmi specifickým podmínkám v regionu na okraji republiky, kde panují poměrně jiné majetkové poměry na nelesní půdě a také ekonomicky je region specifický, zřejmě nenašla pozvánka valné odezvy v cílové skupině. Cílem konference bylo předat relevantní výsledky projektu těm, kteří můžou stav přírody ze své pracovní pozice ovlivnit. Konference se zúčastnilo 12 lidí. Prezenční listina z konference, pozvánka, program a fotodokumentace je přílohou reportu (**FR Annex 31**). Cíl minimálního počtu účastníků (25) nebyl dosažen, což bylo možná způsobeno změnou ve státní správě od doby, kdy byl projekt připravován, kdy zaměstnanci na AOPK ČR mají podstatně víc administrativy a nepovinné vzdělávání, kam tato konference svým charakterem patřila, je zcela na okraji jejich zájmu. Termín konání konference byl přesunut na úplný konec projektu (měl být do 28/2/2019), a to z toho důvodu, že ve dříve plánovaném termínu nebyly komplexně zpracovány všechny

výsledky monitoringů, které byly na konferenci prezentovány a dále z důvodu velké časové vytíženosti hlavních přednášejících v průběhu vegetační sezóny. Přímé náklady na pořádání této konference z důvodu závěrečného auditu již nebyly účtovány mezi způsobilé náklady a byly hrazeny z režijních nákladů organizace. Vědecký koordinátor vypracoval odborný článek shrnující výsledky projektu. Článek byl nabídnut celostátnímu periodiku zabývajícímu se ochranou přírody (Ochrana přírody) a s ohledem na redakční plán byl vybrán jako hlavní článek prosincového čísla (ročník 74/ číslo 6, vyjde 19/12/2019). Časopis vychází 1x za 2 měsíce a má pevně stanovené uzávěrky příjmu textů. Také si drží v každém čísle určitou tematičnost, a proto se článek o projektu nehodil do předchozího čísla, které zpracovávalo téma jeskyně a čísla předešlého tomuto, kde bylo hlavním tématem 50 let CHKO Jeseníky. Článek byl odeslán do redakce a bude v plánovaném termínu otištěn. Článek a potvrzení šéfredaktora o obdržení článku jsou v příloze reportu (**FR Annex 32**).

Externí entomolog RNDr. Lukáš Spitzer PhD. v posledním roce projektu prezentoval výsledky monitoringu hmyzu na několika přednáškách: 29/1/2019 seminář projektu ConNat AT-CZ Praktická péče o extenzivní trávníky, Mikulov; 27/2/2019 Ostravská univerzita, Katedra zoologie, přednáška na odborném semináři vedeném Petrem Kočárkem; 6/3/2019 Setkání pedagogů biologie v rámci projektu Implementace Krajského akčního plánu rozvoje vzdělávání pro území Zlínského kraje, březen/2019 Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra ekologie, Lepidopterologické kolokvium. Vojtěch Bajer (předseda ČSOP Salamandr) dne 12/4/2019 prezentoval výsledky projektu na Specifickém semináři pro žadatele LIFE, Krajský úřad Moravskoslezského kraje Ostrava, pořádá MŽP ČR.

Všechny aktivity provedl ČSOP Salamandr.

Termín pro milestone Uskutečnění konference byl mírně opožděn oproti plánu. Důvodem bylo časově náročnější zpracovávání výsledků a potom časové vytížení přednášejících.

Seznam deliverable products:

Prezenční listina z konference (FR Annex 31)

Odborný článek (FR Annex 32)

5.2.2.7 Action E.7 Laická zpráva

Byla vypracována a vytištěna laická zpráva projektu *Pět let smilkování*. Zvolili jsme formu, která podle našeho názoru a zkušeností práce s širokou veřejností nejlépe plní požadavek informovat širokou veřejnost o výsledcích projektu. Cílovou skupinou, která může být reálně brožurou ovlivněna, jsou zájemci o ochranu přírody, a to jak z řad laické veřejnosti (nadšenci, milovníci přírody), tak i profesionálové pracující v ochraně přírody (městské a krajské úřady, instituce vykonávající státní správu v ochraně přírody). Zvolená forma zároveň umožňuje srozumitelné podání informací také pro přírodu nezaujatému čtenáři. Texty jsou psány čtivě tak, aby čtenář lehce dočetl až do konce, vyprávění má spád i díky tomu, že nezabíhá do zbytečných detailů. Základní informace jsou stručné. Drobnějším písmem po stranách jsou rozšiřující údaje. V dnešní době, kdy je člověk přesycen informacemi a prakticky v denním tisku čte jen titulky a popisy pod obrázky, je potřeba podat informace jak grafickou podobou s využitím fotek a infografiky, tak prezentovat opravdu jen ty nejdůležitější informace, aby průměrný čtenář nebyl odrazen množstvím souvislého textu a čtení „neodložil na neurčito“. Při sestavování laické zprávy jsme kladli velký důraz na srozumitelnost a čtivost, a měli jsme na zřeteli fakt, že tento výstup je určen „laické“ široké veřejnosti. Brožura byla vytištěna v 500 kusech, což je poloviční než plánovaný náklad. Důvodem bylo velmi důkladné zvážení možností distribuce a s ohledem na velmi úzké téma, které projekt řešil, bylo zvoleno snížení nákladu. Původně jsme plánovali spolupracovat s daleko větším počtem vlastníků, což se ukázalo jako chybný odhad. Brožura byla distribuována na AOPK ČR, MŽP ČR, ústředí ČSOP, do dotčených obcí a spolupracujícím vlastníkům a hospodářům. Brožura má formát

150 x 150 mm, 24 stran. Vizuálně i stylem textu je propojena s ostatními výstupy projektu, zejména s brožurou pro majitele pozemků *Smilujte se nad smilkou* a s karetou hrou *Líný bača*. Je využito komiksových kreseb z dřívějších projektových materiálů. V číslech s použitím infografiky prezentuje „tvrdá data“ výsledků projektu. Konceptně vypráví příběh projektu od jeho základních dat, přes důvody vzniku, popis aktivit až k výsledkům a konkrétním dopadům na místní přírodu, biotop T2.3B a EVL Beskydy. Brožura je sestavena jako dvoujazyčná (ČJ a AJ). Brožura je v příloze reportu (**FR Annex 17**).

Aktivitu provedl ČSOP Salamandr.

Seznam deliverable products:

Brožura (FR Annex 17)

5.3 Evaluation of Project Implementation

- Metodicky se nevyskytly žádné zásadní problémy. Drobné technické změny jsou popsány u jednotlivých akcí. Technické změny se v celku dají shrnout do dvou typů:
 - A) změna termínu realizace – vznikaly na základě reálných časových nákladů na jednotlivé akce v porovnání s plánem, v některých případech byl posun termínu způsobený nedodržením termínu ze strany dodavatele. Žádná změna termínu dodání prací však neměla zásadní vliv na chod projektu.
 - B) změny v množství vydaných materiálů- týká se vydání propagačních materiálů (E5), kdy jsme z důvodu přesnějšího odhadu početnosti cílové skupiny vydali některé produkty v polovičním nákladu a tedy hospodárně k životnímu prostředí i realizaci finanční části projektu.
- Snažili jsme se o maximální efektivnost vynaložených nákladů. Výše mezd byla stanovena na základě průměrné mzdy v daném odvětví v regionu. Větší položky vybavení byly pořízeny na základě výběrového řízení, které bylo vypsané nad rámec české legislativy. Stravné (travel costs) bylo vypláceno na spodní hranici dané zákonem. Ceník prací pro dodavatele byl sestaven na základě běžně užívaného ceníku AOPK ČR a ceny nebyly vyšší.

Task	Foreseen in the revised proposal	Achieved	Evaluation
A1 Revize smilkových trávníků	Provést revizi všech projektových lokalit, kde nebyl předběžný souhlas, zařazení do kategorií podle kvality, navrhnout péči.	Provedena revize všech projektových lokalit vč. těch s předběžnými souhlasy a některých dalších, kde úspěch už byla pokročilá a nakonec nebyly zařazeny do projektu, zařazení do kategorií podle kvality, návrh péče.	Metodicky nevznikly žádné problémy, díky postupnému přidávání pozemků do projektu až po „získání důvěry“ u některých majitelů, byla akce prodloužena, výsledky akce jsou podle očekávání.
A2 Získání souhlasů vlastníků pozemků	Získání souhlasů k péči na celkové ploše 45 ha pozemků s T2.3B, oslovení přibližně 80 vlastníků.	Byly získány souhlasy k péči na celkové ploše 52,7 ha, osloveno 218 vlastníků. Souhlas k péči byl formalizován jedním	Akce byla časově náročnější, než jsme čekali z důvodu zapsání mnohých pozemků do registru LPIS (zemědělské dotace) a malé odezvy majitelů na dopis s

		ze tří způsobů: jako prostý souhlas, pachtovní smlouva nebo formou smlouvy o dílo s majitelem pozemku, kde potom samostatný souhlas nebyl potřeba.	dotazníkem, proto došlo ke změně postupů v oslovování vlastníků. Plánovaných výsledků bylo dosaženo a jsou nad očekávání dobré.
B1 Krátkodobý nájem pozemků	Uzavření nájmu na všech pozemcích v projektu vyjma těch ve vlastnictví státního podniku LČR, předpoklad uzavření nájmu na 29 ha.	Uzavřeli jsme 15 pachtovních smluv na 15,2 ha; zbytek pozemků – nejen ve vlastnictví státu - byl s prostým souhlasem (16 souhlasů) nebo se smlouvou o dílo s majitelem (9 smluv, nahrazuje souhlas).	Uzavřeli jsme méně pachtovních smluv, než bylo očekáváno, což bylo způsobeno tím, že pachtovní smlouva je formalizovanější vztah a lidé mají trochu obavy takové vztahy uzavírat s neznámou organizací a také proto, že mnozí nechtěli, abychom jim hradili pachtovné a ještě pečovali o pozemky. Plánovaná forma pachtu byla nahrazena prostými souhlasy (A2).
C1 managementová opatření	Bude zlepšen stav 45 ha smilkových trávníků; bude znám nejvhodnější způsob péče o tyto trávníky; ČSOP Salamandr provede péči na 238,5 ha, vlastníci na 31,5 ha a místní zemědělci na 45 ha pozemků;	Asanačními zásahy a pravidelnou péčí byl zlepšen stav 50,1 ha; byl ověřen a korigován do té doby nejlepší postup péče o biotop T2.3B a ověřeny možnosti aplikace v terénu – vše shrnuto v Plánu péče o T2.3B; ČSOP Salamandr provedl péči na celkem 215 ha, vlastníci na 31 ha místní zemědělci na 85 ha pozemků.	Výsledky akce jsou lepší, než se očekávalo, a to zejména co do plochy s péčí C1, také péče provedená místními zemědělci převýšila očekávání, což je vzhledem k vývoji společnosti a změnám v krajině jenom dobře. Velmi zajímavé výsledky z monitoringu zejména motýlů byly zapracovány do plánu péče a ukazují, že je nutné změnit názor na nejvhodnější doporučenou péče o cílový biotop. Pozitivní reakce byla u většiny majitelů, kteří oceňovali profesionální přístup a zájem o místo, kde bydlí, ze strany neziskové organizace.
C2 Plán péče o smilkové trávníky v EVL Beskydy	Bude zjištěn aktuální stav biotopu T2.3B na všech 601 segmentech v EVL Beskydy a bude vypracován plán	Byla provedena revize všech 601 segmentů biotopu T2.3B a byl vypracován Plán	Výsledky akce jsou podle očekávání. Metodicky nebyl problém. Nad rámec původního plánu byla vypracována analýza

	péče o tento biotop včetně návrhů změn zemědělských dotací.	péče o biotop T2.3B, který zohlednil jak praktické zkušenosti, tak výsledky monitoringů; byla vypracována Analýza aktuálních dotačních titulů na biotopu T2.3B v EVL Beskydy a zaslána vedoucí Odborné skupiny pro společnou zemědělskou politiku na nové programové období.	dotačních titulů, která sloužila jako podpůrný argument k nutným změnám dotačních titulů, které byly navrženy.
D1 Monitoring	Bude proveden monitoring biotopů na všech plochách s péčí (C1) v letech 2014, 2016, 2018, monitoringu trvalých ploch botnických na 20 plochách každoročně a monitoringu hmyzu v letech 2014, 2016, 2018 na všech lokalitách s péčí (C1).	Byl proveden monitoring biotopů na všech lokalitách s péčí (C1) v letech 2014, 2016, 2018; bylo založeno 24 trvalých monitorovacích ploch botanických a prováděn každoroční odečet a závěrečné vyhodnocení; byl proveden monitoring hmyzu celkem na 50 plochách (24 ploch v letech 2014, 2016, 2018 a 26 jiných ploch v letech 2015 a 2017), monitoring hmyzu byl rozšířen o sledování nočních motýlů na 11 plochách.	Akce probíhala bez metodických problémů. Navýšení monitorovaných ploch u monitoringu hmyzu poskytlo více dat o projektových lokalitách a byly nalezeny vzácné a cenné druhy s velkým regionálním i evropským významem. Z vyhodnocení jednotlivých částí monitoringů vyplynulo, že rostlinný kryt reaguje na změny péče pomaleji, proto změny v porostech nejsou statisticky významné, přestože k určitým změnám došlo.
D2 Monitoring socio-ekonomických dopadů projektu	Vypracování studie v posledním roce projektu (2019).	byla vypracována studie socio-ekonomických dopadů projektu.	Akci lze hodnotit jako úspěšnou, metodicky nedošlo k problémům. Výsledky jsou podle očekávání.
E1 Značení projektového území	Bude umístěno 20 ks informačních tabulí s QR kódy s odkazem na projektové podstránky a 10 doplňkových tabulek.	Bylo umístěno 20 ks informačních tabulí s informacemi o projektu, QR kódem, logem LIFE a Natura 2000 a 10 ks doplňkových tabulek sloužících k soutěži pro veřejnost (E4).	Akce proběhla úspěšně, dosažené výsledky odpovídají očekávání a jsou dobré. Informační tabule zůstaly v terénu až do úplného konce projektu, tedy i v průběhu roku 2019. Originální pojetí i vzhled informačních tabulí byl

			velmi pozitivně hodnocen zejména pracovníky AOP ČR, kteří se jimi inspirovali a začali „své“ lokality značit podobně.
E2 Informační kampaň	Bude postupně vydáno 6 plakátů, publikování 5 článků v místních zpravodajích, vydány 2 typy minibrožur formátu A6, uspořádán seminář pro vlastníky pozemků, provozovány webových stránek, vydáno 5 čísel Zpravodaje CHKO Beskydy.	Bylo vytvořeno a publikováno 6 typů plakátů, napsáno a odesláno do redakcí místních zpravodajů 5 různých článků – byly publikovány ve zpravodajích i na obecních webech, byly vydány 2 minibrožury <i>Průvodce po drátěných stezkách</i> ve formátu A6 a <i>Smilujte se nad smilkou</i> ve formátu 150 x 150 mm, byl uspořádán seminář pro vlastníky pozemků, provozovány a postupně aktualizovány webové stránky, bylo vydáno a distribuováno 5 čísel Zpravodaje CHKO Beskydy.	Všechny výstupy akce byly splněny, u některých výstupů došlo k mírnému zpoždění oproti plánu, které však neohrozilo chod projektu a bylo způsobeno zpravidla časovým vytížením dodavatelů služeb; minibrožura určená pro majitele pozemků byla z koncepčních důvodů vydána v odlišném (větším) formátu. I přes napadení webových stránek organizace hackery a částečnou ztrátu dat, byla data obnovena a podstránky dále aktualizovány. Zejména minibrožury byly oceňovány pro zajímavý obsah, čtivý jazyk a vtipné zpracování, a to jak ze strany majitelů pozemků, tak i učitelů na exkurzích a pracovníků AOPK ČR.
E3 Program pro školy	Bude zapojeno 10 škol, uspořádáno 10 přednášek a 10 exkurzí na projektovou lokalitu, bude uspořádána závěrečné soutěže, vytvořeno 10 ks putovních panelů.	Do přednášek se zapojilo 6 škol a do exkurzí 7 škol a 1 přírodovědný kroužek. Celkem bylo uspořádáno 11 přednášek a 11 exkurzí do terénu. Na konci všech exkurzí, pokud to podmínky dovolily, byla uspořádána soutěž. Celkem bylo uspořádáno 8 závěrečných soutěží. Místo aktivity putovní panely, o kterou nebyl na školách zájem, byly uspořádány 3 ročníky Junior fotosoutěže,	Akce proběhla úspěšně, bylo dosaženo více než jen očekávaných výsledků. Podařilo se skloubit limity, kterými jsou školy omezeny s projektovými potřebami. Školy hodnotily akce kladně a některé měly zájem o další spolupráci. Stejně tak fotosoutěž měla dobrý ohlas, zejména ze strany vedoucích fotokroužků a rodičů bylo zdůrazňováno, že podobných regionálních akcí se skutečnou výstavou dnes už moc není.

		jejíž dopad je stejný nebo i větší než u putovních panelů.	
E4 Program pro širokou veřejnost	Bude vytvořena karetní hra, uspořádána soutěž pro návštěvníky lokalit, proběhne fotosoutěž, bude uspořádána putovní výstava.	Byla vytvořena a vydána karetní hra <i>Líný bača</i> , byla uspořádána soutěž pro návštěvníky lokalit <i>Soutěž pro zvědavé výletníky</i> , proběhly 4 ročníky fotosoutěže Valašská krajina a výstavní postery vždy putovaly na další místa, kde byly vystaveny.	Výsledky akce odpovídají očekávání a jsou dobré. Akce probíhala úspěšně. Velmi dobrý ohlas měla karetní hra, která je originální nejen kresbami, ale i pravidly. Soutěž neměla velký ohlas, což bylo možná způsobeno vysokými požadavky na účastníky – navštívit alespoň 5 různých lokalit. Fotosoutěž měla tradičně dobrý ohlas a poměrně vysokou účast veřejnosti, jak na vernisáži, tak v soutěži samotné.
E5 Propagační materiály	Bude vyrobeno 100 ks projektových triček, 700 ks kalendářů, 2000 ks propisek, 700 ks tajemných krabiček.	Bylo vyrobeno 120 ks projektových triček, 700 dvouletých stolních kalendářů (náklad rozdělen do dvou vždy po 350 ks), 1000 propisek, 350 ks tajemných krabiček.	Akce probíhala úspěšně, výstupy byly vytvořeny, i když v některých případech v nižších počtech. To bylo z důvodu šetrného hospodaření a také po přehodnocení možností distribuce. Velmi kladně byly hodnoceny dvouleté stolní kalendáře, zejména díky řadě drobností, na kterých jsme si dali záležet, navíc tímto krokem jsme připomínali projekt čtenářům celé 4 roky (2+2). Tajemné krabičky byly hodnoceny jako velmi nápaditý produkt, který není příliš nákladný na výrobu.
E6 Odborné výstupy	Uspořádání závěrečná konference a vydán článek v celorepublikovém periodiku.	Byla uspořádána závěrečná konference a napsán článek do celorepublikového periodika.	Byly naplněny všechny body této akce. Konference se sice nakonec konala v menším publiku, než bylo předpokládáno, ale podstatné informace byly navíc šířeny prostřednictvím přednášek externího entomologa. Forma konference na předávání informací o takto úzkém tématu

			zřejmě není vhodná.
E7 Laická zpráva	Bude vydána brožura formátu A4, 20 stran, dvoujazyčná, 1000 ks.	Byla vydána brožura formátu 150 x 150 mm, 24 stran, zrcadlově dvoujazyčná, 500 ks.	Akce byla naplněna bez metodických problémů. Kvůli atraktivnosti pro čtenáře a souladu s jinými výstupy projektu byl zvolen jiný formát. Celkový náklad byl zmenšen po střízlivém a důkladném zvážení distribučních možností. Ohlasy na laickou zprávu jsou pozitivní, zejména ze strany řešitelů jiných LIFE projektů, ale také ze strany AOPK ČR.
F1 Řízení projektu	K zajištění všech aktivit projektu bude jmenován manažer projektu, vědecký koordinátor, asistent u partnera a ekonomický manažer, bude realizováno 6 schůzek projektového týmu.	Byla jmenována manažerka projektu, vědecký koordinátor, asistentka u partnera a ekonomický manažer, bylo realizováno 19 schůzek projektového týmu.	Akce proběhla úspěšně a dosažené výsledky jsou velmi dobré. Řízení a průběh projektu probíhal bez větších problémů. Ukázalo se, že z hlediska rychlosti rozhodování a řešení problémů je menší projektový tým lepší, než velký kolektiv složený ze zástupců mnoha partnerů, kteří jen velmi těžko nacházejí shodu a hodně času investují do jednání.
F2 Audit projektu	Bude proveden průběžný audit každého uzavřeného projektového roku, vypracována závěrečná zpráva za audit.	Byl proveden audit každého projektového roku. vyhotoveno celkem 5 zprávy auditora za průběžný audit.	Akce probíhala bez větších potíží, očekávaných výsledků bylo dosaženo. Jako velmi důležitá se ukázala kontinuita finančního řízení-po celou dobu projektu 1 finanční manažer.
F3 Plán ochrany (After life)	Bude vydán plán ochrany v tištěné a elektronické podobě.	Byl vypracován plán ochrany.	Akce byla úspěšná, plán ochrany byl vypracován. Rozsah je menší, než se předpokládalo, což je způsobeno přehlednou tabulkou, která ušetřila složité rozepisování. Je velmi pozitivní, že v posledním roce projektu už byla opatření na lokalitách realizována podle plánu ochrany.
F4 Propojení s jinými projekty	Budou čerpány zkušenosti z obdobných projektů,	Probíhala průběžná výměna informací a zkušeností s	Akce proběhla úspěšně. Výsledky jsou velmi dobré. Byly řešeny i věci

	bude probíhat elektronická komunikace, proběhnou 2 cesty do projektového území LIFE Corcontica, proběhne účast zástupců projektu LIFE Corcontica na závěrečné konferenci (E6.	projektem LIFE Corcontica; proběhla návštěva v projektovém území projektu LIFE Corcontica; proběhla taky návštěva projektového týmu LIFE Corcontica v projektovém území LIFE Beskydy; byl vypracován seznam podobných projektů a proběhlo jejich oslovení; proběhla návštěva dvou zahraničních LIFE projektů v Beskydech; zástupci projektu LIFE Corcontica byli přítomni na závěrečné konferenci a přednášeli o svých zkušenostech.	nad rámec. Návštěva zahraničních LIFE projektů byla velmi inspirativní, zejména co se týká komplexnosti přístupu k řešení problematiky absence péče ve slovinských horách a také rozsah „ochranných“ opatření prováděných na záchranu biotopu v Belgii. Pro návštěvu bylo velmi zajímavé zjištění, jak funguje neziskový sektor v ČR, a v jak malém obsazení je možné LIFE projekt řešit.
--	---	--	---

V průběhu projektu docházelo k malým změnám ve smluvních vztazích zejména díky změně majitele (církevní restituce, prodej) nebo přechodem vlastníka z režimu souhlas do režimu smlouva o dílo, kdy si práce na pozemcích prováděl sám nebo opačně ze smlouvy o dílo do režimu pacht. Každá smlouva a každý souhlas, byť netrval celou dobu projektu, byl započítán do sumáře uvedeného v tabulce.

- Na všech lokalitách s péčí byly pozorovatelné okamžité změny k lepšímu. V prvních letech projektu to byly zejména lokality zařazené do kategorie B2, tedy dlouho neobhospodařované, kde probíhaly výřezy náletů. Po 5 letech pravidelné péče jsou na všech lokalitách patrné pozitivní změny i pouhým okem. I když změny v rostlinném krytu nejsou na některých lokalitách statisticky prokazatelné, pouhým okem sledované změny patrné jsou. Na lokalitách v nižších polohách došlo k navýšení počtu denních motýlů, kdy narostly jak počty populací jednotlivých druhů, tak velikosti samotných populací. Této změny si všimli téměř všichni majitelé pozemků. Dále je na níže položených lokalitách (cca do 900 m n. m.) patrná větší pestrost kvetoucích rostlin. Na výše položených hřebenových lokalitách sice došlo k velké změně patrné pouhým okem zejména pravidelnou péčí, ale k navýšení početnosti populací denních motýlů došlo jen velmi omezeně. Hřebenové partie jsou zřejmě díky velmi chudé půdě a drsnějším klimatickým podmínkám velmi rezistentní ve svém současném stavu.

- Žádné oficiální změny textu projektu (project amendment) nebyly.

5.4 Analysis of long-term benefits

1. Environmental benefits

- a. Probíhala péče o 50,1 ha prioritního biotopu T2.3B (stanoviště 6230) v EVL Beskydy (CZ0724089). Celkem na 64% projektových segmentů došlo ke zvýšení počtu druhů smilkových travníků a na 10 % segmentů nedošlo k jeho dalšímu snižování. Díky

obnově hospodaření se vrátil na 5 projektových ploch modrásek černoskvřný (*Phengaris arion*) - druh přílohy IV. Směrnice 92/43/EHS. Na 46% sledovaných ploch s péčí došlo ke zvýšení počtu druhů motýlů a na 25% sledovaných ploch s péčí nedošlo k dalšímu úbytku druhů motýlů jako indikátorů kvality prostředí. Na řadě lokalit došlo k podpoře a nárůstu populací vzácných motýlů, které jsme sledovali jako deštníkové druhy v ekosystému.

Proběhla revize 601 segmentů biotopu T2.3B v EVL Beskydy a byla posbírána data o jeho vývoji a aktuálním stavu. Díky monitoringu biotopů a hmyzu byla posbírána data o vzácných i běžných druzích fauny i flóry zejména mimo maloplošná zvláště chráněná území, kde je relevantních dat nedostatek. Všechny významné nálezy byly zadány do Náleзовé databáze ochrany přírody k praktickému použití při péči o území. Biotop T2.3B je předmětem ochrany EVL Beskydy. Byla vypracována Analýza aktuálních dotačních titulů na biotopu T2.3B v EVL Beskydy jako tvrdý argument ke změně stávajících dotačních titulů a navržený konkrétní změny dotačních titulů.

b. Přímo se vztahuje ke Strategii EU v oblasti biologických rozmanitosti do roku 2020:

3. Rámec opatření na příští desetiletí

3.1. Ochrana a obnova přírody

Cíl 1: *Zastavit zhoršování stavu všech druhů a stanovišť, na které se vztahují právní předpisy EU upravující ochranu přírody.*

3.2. Zachování a posílení ekosystémů a jejich služeb

Cíl 2: *Do roku 2020 se zachovají a posílí ekosystémy a jejich služby prostřednictvím zavedení zelené infrastruktury a obnovením nejméně 15 % poškozených ekosystémů.*

A také ve vztahu k 7. akčnímu programu Unie pro životní prostředí (7.EAP): Prioritní cíl 1. chránit, zachovávat a rozvíjet přírodní bohatství Unie.

2. Long-term benefits and sustainability

a. V EVL Beskydy je aktuálně 273,9 ha biotopu T2.3B. V projektu bylo zařazeno 50,1 ha, což je 18 % ze všech smilkových trávníků v EVL Beskydy. Dalších 127,5 ha biotopu (46,5 %) je v databázi LPIS a jsou na ně pobírány zemědělské dotace. Byť dle našeho zjištění není péče hrazená zemědělskými dotacemi ideální, existuje šance, že budou alespoň některé naše připomínky ke stávajícím dotačním titulům vyslyšeny a péče se od roku 2021 zlepší. Na další část pozemků s biotopem T2.3B jsou pobírány dotace ochrany přírody. Tady ale nejsme schopni zjistit přesná čísla. Další vývoj biotopu bude závislý především na dotační politice státu a množství finančních prostředků, které bude mít státní správa v ochraně přírody k dispozici na přerozdělování mezi hospodáře pečující o vzácné louky.

Co se týká 50,1 ha projektových lokalit, tak následná péče bude financována multizdrojově. Konkrétní data jsou v tabulce.

		Výměra (m ²)	Podíl
koordinátor/vykonavatel	AOPK, r.p. Správa CHKO Beskydy	51306	10%
	ČSOP Salamandr	363585	69%
	vlastník	104031	20%
	místní zemědělec	7896	1%
způsob financování	OPŽP projekt Zvýšení pestrosti horských luk	291060	55%
	Z titulu Program péče o krajinu	89534	17%
	zemědělské dotace	75283	14%
	vlastní náklady	58455	11%
	LIFE Ze života hmyzu (LIFE16 NAT/CZ/731)	12486	2%

Přetrvávající hrozbou je jednak nezáměr majitelů pozemků o péči a také nedostatek finančních prostředků ze státního rozpočtu pro AOPK ČR, případně nevěle ze strany Státního fondu životní prostředí podporovat malé neziskové organizace prostřednictvím Operačního programu Životní prostředí. Tento problém by šel vyřešit hledáním jiných zdrojů (dárce, dobrovolníci, nadace) pro následnou péči o lokality.

- b. V průběhu projektu probíhala 5 let spolupráce s místními zemědělci, kteří byli dodavateli pastvy. Pravidelným proplácením faktur po skončení díla byly zlepšeny jejich ekonomické podmínky a umožnily jim rozvoj a stabilizaci podnikání. Ve většině případů se jednalo o nevýrobní zemědělské podniky závislé na dotacích, které jsou vypláceny často až rok po ukončení prací. Proto prostředky vyplácené v rámci projektu LIFE vylepšovaly jejich cash-flow.
- c. Sociálním přínosem je bezpochyby zapojení místních obyvatel do terénních prací (C1). Vlastníci každoročně pečovali o 6,2 ha. Do péče o pozemky byli zapojeni i další místní zemědělci, kteří zajišťovali pastvu (21 ha v roce 2019 ha při opakované pastvě a pastvě jako druhém zásahu v roce na některých segmentech). Externí služby (grafika, tisk, propagační předměty, monitoring) jsme zadávali místním firmám a podporovali tak zaměstnanost v regionu. ČSOP Salamandr zaměstnával na projektu tzv. znevýhodněné zaměstnance na trhu práce, kteří by z mnoha důvodů našli špatné pracovní uplatnění. Konkrétně byla pracovní místa v projektu obsazena znevýhodněnými zaměstnanci patřícími do následujících skupin: Osoby s nízkou kvalifikací, osoby se zdravotním postižením, absolventi, mladí do 24 let, osoby po skončené rodičovské dovolené.
- d. ČSOP Salamandr bude v péči o mnoho z projektových lokalit (69 %) pečovat i v následujících letech. Díky dobrým vztahům s majiteli pozemků, které navázal a po celou dobu projektu udržoval, nebyl problém majitele znovu oslovit a jejich pozemky zařadit do nově vzniklého projektu financovaného z Operačního programu Životní prostředí, zemědělských dotací nebo z vlastních zdrojů.

3. Replicability, demonstration, transferability, cooperation

Na základě výsledků monitoringů a našich zkušeností byl vypracován plán péče o smilkové trávníky v EVL Beskydy. Ten je teoreticky přenositelný nejen v rámci ČR, ale celé EU, a to zejména v oblastech s obdobnými přírodními podmínkami (Karpatské pohoří).

Demonstrační charakter projektu spočíval v použití různých kombinací jinak vcelku běžných metod užívaných k péči o louky. Kombinací různých zásahů jsme chtěli nahradit jinak drahou pastvu ovce, která byla doporučována jako nejvhodnější management pro biotop T2.3B. Prostřednictvím monitoringů jsme sledovali vývoj segmentů s různou kombinací zásahů. Alternativní péče při zachování kvality biotopu resp. zvýšení kvality degradovaných biotopů bez použití pastvy je možná a její princip leží v kombinaci kosení a bránování. Především výsledky monitoringu hmyzu však

ukazují, že nejhodnotnější společenstva motýlů (počet vzácných a chráněných druhů) vznikají na porostech, kde je alespoň jeden ze zásahů v roce pastva ovcí. Pastvu lze použít jako jeden ze dvou zásahů v roce nebo při nedostupnosti pastevního stáda po 3-5 letech lokalitu alespoň jednorázově přepást. Na plochách bez pastvy ovcí vznikají bohatá společenstva, avšak s minimem vzácných a chráněných druhů. Zároveň však dlouhodobá pastva nepodmiňuje vznik nejbohatších společenstev a je dobré ji po 3-5 letech prostrídat s kosením. Přesnější postupy podle kvality biotopu jsou rozepsány v plánu péče (**FR Annex 10**). Co se týká finanční náročnosti, bez ovcí je možné péči na adekvátní úrovni a levněji zajistit pouze na rovinatějších plochách dostupných pro malou techniku. Náklady na péči rozpočítané pro základní dva typy lokality (dostupné pro větší techniku vs. izolované a svažité) jsou rozepsány v dokumentu Nákladovost péče (**FR Annex 33**).

4. **Best practice lessons**

Z našich sledování vyplynulo, že mulčování za určitých podmínek je možné použít jako asanační management při obnově velmi degradovaných ploch s vysokou vrstvou nahromaděné biomasy. Je důležité mulčovat na jaře kvůli minimalizaci škod na zvířatech, dále maximálně 2 roky po sobě a nejlépe malým ručně vedeným strojem, který umožňuje respektování místních podmínek. Bránování je vhodné použít na zapojeném travním drnu k tomu, aby se drn narušil a umožnil vzcházení menších rostlin. Do nadmořské výšky 800 m jsou také možné dva zásahy ročně, což v kombinaci s časově omezenou pastvou (přepásání na podzim) umožňuje jedním stádem vypást více plochy. Zásadní opatření péče o biotop T2.3B jsou podrobně zpracována v Plánu péče o biotop T2.3B.

Jako příklad dobré praxe je možné považovat jednání s vlastníky, která byla vedena osobně a vedla k překročení potřebného množství rozlohy lokalit k péči (C1). Původně bylo získávání souhlasů plánováno pouze písemně, což se neosvědčilo. Pro získání potřebné rozlohy bylo potřeba s vlastníky jednat osobně a vzájemné vztahy udržovat například návštěvou nebo rozhovorem alespoň 1x ročně.

5. **Innovation and demonstration value**

Inovativní je účelné použití některých tradičních zemědělských postupů: *Mulčování* (obnovný management) ve vybraných případech péče o ohrožené biotopy. Tento postup prováděný běžně v péči o zemědělské pozemky je v ochraně přírody už řadu let zcela zavrhován. Praxí a pravidelným sledováním biotopu jsme zjistili, že mulčování je možné použít na velmi degradovaných segmentech, zjara a maximálně 2 roky po sobě jako zásah vedoucí k obnově biotopu. Mulčování výrazně potlačí nežádoucí dominanty ze strany expanzivních druhů a dokáže velmi vhodně potlačit borůvku. Vhodnou následnou péčí potom dochází k postupné obnově biotopu. *Bránování* je vhodné použít na zapojeném travním drnu k tomu, aby se drn narušil a umožnil vzcházení menších rostlin. Při použití větší zemědělské techniky je dobré ho používat jako náhradu pastvy. Tu je pak možné použít každoročně jen krátký čas nebo 1x za 3-5 let. Do nadmořské výšky 800 m n. m. porosty unesou 2 zásahy ročně. Jako inovativní může být považováno zhotovení informačních panelů značících projektové území (E1) ve formátu cca 40 x 40 cm nepravidelného tvaru, kde jsou všechny potřebné údaje vepsány, ale tabule samotné nemají negativní vliv na vzhled krajiny a nelákají tolik vandaly k ničení.

6. **Long term indicators of the project success**

Rozloha projektových segmentů s probíhající péčí (minimálně 3 a víc zásahů za 5 po sobě jdoucích roků)

6. Comments on the financial report

6.1. Summary of Costs Incurred

Celkové uznatelné výdaje byly o 26 471,88 EUR (4,4%) vyšší než rozpočet, přitom v žádné kategorii nedošlo ke změně vyšší 30,000€ a 10%.

PROJECT COSTS INCURRED			
Cost category	Budget according to the grant agreement*	Costs incurred within the project duration	%**
1. Personnel	326 544	308 122,37	94
2. Travel	28 626	21 785,94	76
3. External assistance	119 924	140 865,83	117
4. Durables: total <u>non-depreciated</u> cost			
- <i>Infrastructure sub-tot.</i>	0	0	
- <i>Equipment sub-tot.</i>	69 095	97 123,84	141
- <i>Prototypes sub-tot.</i>	0	0	
5. Consumables	20 094	19 494,21	97
6. Other costs	6 250	6 307,36	101
7. Overheads	37 346	40 651,31	109
TOTAL	607 879	634 350,88	104

Překročení rozpočtovaných výdajů bylo dáno především realizací managementu na větší ploše (50,1 vs. 45 ha, tj. +11,3%) a změnou kurzu (posílení CZK o 6,2% ve 2018-2019 oproti 2014-2017, tj. vliv 1,3% celkových nákladů).

Komentované rozpočtové položky :

K největší změně došlo u položky Equipment (+ 28 028,84 EUR, resp. + 41%), což bylo dáno souběhem několika faktorů

- 1) Velká různorodost lokalit
 - a) místy velmi členitý terén neumožňující použití lištové sekačky,
 - b) místy naopak velmi rovný terén, kde použití menší lišty nebo dokonce křovinořezů by bylo neefektivní,
- 2) Kamenitý terén způsobující časté poruchy nosiče náradí,
- 3) Potřeba souběžných činností za hezkého počasí (sečení, obracení a balíkování),
- 4) Potřeba výkonného stoje na vývoz velkých stromů po výřezu nebo hromadného odvozu biomasy ze špatně přístupných lokalit,
- 5) Nedostatek lidských zdrojů v důsledku hospodářského růstu ČR a odlivu zaměstnanců zejména do lépe placeného automobilového průmyslu.

Proto byly dokoupeny bubnová sekačka, traktor vč. lišty, nosiče kontejnerů a samotného kontejneru. Změny byly konzultovány a bylo k nim získáno kladné stanovisko (e-mail from Ana Klenovsek ze dne 7/3/2017, dopis EC ze dne 10/11/2015 a 26/3/2018).

Celkové využití strojů (co do provozních hodin i ha) je zpracováno v příloze (**FR Annex 2**)

Pokud se týká dalších položek, potom:

Personnel costs:

Nižší náklady jsou dány především menším zapojením MŽP. S ohledem na velmi rychlý růst mezd v ekonomice a také posílením CZK (2018 a 2019) byly u odbornějších profesí překročeny plánované daily rate, u nikoho však v žádném roce nedosáhly 120% plánu (nejvíce B. Krupová 119,5% v roce 2018). U vedoucího terénních prací (M. Konupka) došlo s ohledem na rodinnou situaci k formálnímu souběhu dvou smluv, věcně však k překryvu nedošlo. V tabulce je zachyceno na 2 řádcích (schváleno v dopise Evropské komise ze dne 10/10/2019).

Travel costs:

Nižší náklady jsou dány výběrem bližších než plánovaných lokalit. Stravné je poskytováno na spodní hranici dané zákonem (tzn. nejnižší možné), byly používány soukromé i firemní vozidla

External assistance:

Větší náklady byly dány větším zapojením vlastníků a místních hospodářů a detailnějším monitoringem (TMP i motýli).

Consumable a Others cost:

Náklady vznikly podle plánu, jejich společný absolutní rozdíl činí 543 EUR.

Overheads:

Větší náklady souvisí s celkově větším čerpáním, větší než plánovaný podíl v nich měly opravy strojů.

6.2. Accounting system

Projekt byl včleněn do organizace prostřednictvím interní směrnice č. VI, čl. V, kde jsou řešeny nestandardní záležitosti - náhrady za firemní vozidlo, veřejné zakázky v projektu, účtování majetku pořízeného z projektu.

V souladu s interní směrnicí byla konkretizována metodika alokace overheads (1. přímé nerozpočtované výdaje, 2. nepřímé výdaje dle využívanosti kanceláře, 3. zbylé nepřímé výdaje dle výnosů projektů).

V účetním systému jsou náklady projektu analyticky účtovány na účet končící .51 (př. Consumables 50151, Travel 51251,...), přičemž na vybraných střediscích jsou dále sledovány jednotlivé zdroje financování. Účetnictví je vedeno elektronicky v programu AdmWin.

Veškeré faktury, které vznikly na základě smlouvy či na objednávku, obsahují název a číslo projektu přímo v textu faktury, doklady s nevýznamnými částkami (do 10 000 Kč, např. PHM) jsou na základě pokynu manažera projektu označeny razítkem s identifikačními údaji projektu.

Veškeré projektové výdaje schvaluje manažer projektu, návrh výdajů odpovídá projektovému návrhu či provozní potřebě, k níž dává podněty vedoucí terénních prací. O výraznějších změnách rozhoduje projektový tým.

V souladu s požadavky národní legislativy a Common provisions je u každého zaměstnance vedena evidenci pracovní doby (resp. začátku a konce pracovní směny). Prakticky probíhá tak, že na základě pokynů manažera a harmonogramu prací jsou

vykonávány činnosti, zaměstnanci si evidují dobu, přičemž do 8. dne následujícího měsíce předkládají výkaz ke schválení manažerovi projektu a zaměstnavateli. Po schválení následuje externí zpracování mezd.

6.3. Partnership arrangements

Spolupráce obou partnerů probíhala a probíhá podle ustanovení Dohody o spolupráci (**IncR Annex 1**) vč. 3 následných změn (1. a 2. z důvodu menšího čerpání MŽP o 10 375,5, resp. 2938,3 EUR, 3. z důvodu efektivního překročení celkových výdajů ve výši 11 570 EUR). Současně byla od MŽP získána dotace ve výši 40 000 EUR, takže celkový příspěvek MŽP činí 150 727 EUR. Všechny závazky obou partnerů vůči sobě navzájem jsou dodržovány a průběžně naplňovány.

Největší finanční transakce mezi coordinating beneficiary a associated beneficiary proběhly začátku projektu, poté následovaly menší platby dle jednotlivých změn, přičemž veškerý cash-flow směřoval od MŽP k ČSOP Salamandr, tedy MŽP neobdrželo žádný podíl na financování ze strany EK. Vzhledem k malému množství dokladů ze strany Associated beneficiary byl zvolen systém, že tento předává 1x ročně podklady ke zpracování coordinating beneficiary

6.4. Auditor's report/declaration

Auditorem projektu je Audit Morava s.r.o., Milotická 458/14, 155 21 Praha, IČ 25851101, jednající Ing. Pavel Halamíček, Ph.D. registrovaný Komorou auditorů České republiky a oprávněným provádět auditorskou činnost s oprávněním číslo 1004.

Aby byly včas podchyceny případné problémy, byl audit projektu rozdělen na roční audity, přičemž rok 2019 byl proveden již v rámci celkového auditu (**FR Annex 34**).

6.5 Summary of costs per action

Action no.	Short name of action	1. Personnel	2. Travel and subsis.	3. External assistance	4.b Equipment	5. Purchase or lease of land	6. Consumables	7. Other costs	TOTAL	Grant agreement
A1	Revize trávníků		171						171	1 151
A2	Získávání souhlasů		34						34	346
B1	Krátkodobý nájem			1 134					1 134	3 045
C1	Managementová opatření	169 160	18 381	94 187	97 124		19 494		398 346	345 523
C2	Plán péče	27 334	462						27 796	31 722
D1	Monitoring	9 800	60	22 379					32 239	18 317
D2	Monitoring dopadů								0	997
E1	Značení území			1 341					1 341	5 380
E2	Informační kampaň			8 252					8 252	26 761
E3	Program školy		49						49	4 164
E4	Program veřejnost		91	7 740				968	8 799	9 177
E5	Propagační materiály							5 339	5 339	6 250
E6	Odborné výstupy								0	4 666
E7	Laická zpráva			892					892	2 315
F1	Řízení projektu	95 345	2 519						97 864	99 413
F2	Audit projektu			4 961					4 961	5 200
F3	Plán ochrany								0	0
F4	Propojení (síťování)	6 483	19						6 502	6 106
Overheads									40 651	37 346
TOTAL		308 122	21 786	140 886	97 124	0	19 494	6 307	634 370	607 879
Grant agreement		326 544	28 626	119 924	69 095	0	20 094	6 250	607 879	

U některých položek (*např. cesta, která má 2 účely nebo práce manažera, která se prolíná všemi aktivitami*) je obtížné jejich dělení na akce, resp. je to administrativně nepřiměřeně náročné, proto je s manažerem plně počítáno jako F1.

Z tohoto pohledu je zásadní a smysluplné sledování podílů aktivit přímých ochrannářských opatření C, které jdou jednoznačně přiřadit, potom C1 a C2 jsou 426 142 EUR, což na celkových nákladech činí 67,2% (vs. plán 62%).

7. Annexes

7.1 Administrative annexes

Inception Report (on a digital medium):

Obligatory deliverables

IncR Annex 1 Dohoda o spolupráci a podmínkách poskytnutí finančních prostředků/Partnership agreement

7.2 Technical annexes

7.2.1 List of abbreviations

AEKO – agro-environmentální a klimatická opatření
AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
CZK – koruna česká, měna
ČNB – Česká národní banka
ČR – Česká republika
ČSOP – Český svaz ochránců přírody
EC – European Commission
EHS – Evropské hospodářské společenství
EVL – evropsky významná lokalita
CHKO - chráněná krajinná oblast
k. ú. - katastrální území
LČR s. p. – Lesy České republiky státní podnik
LPIS – Land Parcel Identification System, systém evidence užívání půdy pro zemědělské dotace
MŽP – Ministerstvo životního prostředí
QR kód – quick response kód
NDOP – Nálezová databáze ochrany přírody
TMP – trvalá monitorovací plocha
VMB – vrstva mapování biotopů

7.2.2 Technical annexes

Obligatory deliverables

FR Annex 1 Projektový tým – prezenční listiny, zápisy /Project team meetings – attendance sheets, records (F1)
FR Annex 4 Fotodokumentace 5. kola terénních prací (rok 2018) / Photos of 5th round of field works (2018) (C1)
FR Annex 7 Souhrn z vyplněných dotazníků / Summary of completed questionnaires (C2)
FR Annex 10 Plán péče o biotop T2.3B Podhorské a horské smilkové trávníky (habitat 6230*) / Management plan on biotope T2.3B Submontane and montane Nardus grasslands (habitat 6230 *) (C2)
FR Annex 11 Závěrečná zpráva za monitoring trvalých ploch botanických (TMP) / Final report on monitoring permanent botanical plots (D1)
FR Annex 12 Závěrečná zpráva za monitoring biotopů / Final report on habitat monitoring (D1)
FR Annex 13 Závěrečná zpráva za monitoring hmyzu / Final report on insect monitoring (D1)
FR Annex 14 Studie socio-ekonomických dopadů projektu / Study of the socio-economic impact of the project (D2)

Optional annexes

FR Annex 2 Data o využití jednotlivých strojů / Data on the use of individual machines (C1)

FR Annex 3 Fotodokumentace dodatečných výřezů / Photos of additional cutting of trees and shrubs (C1)

FR Annex 5 Fotodokumentace dobrovolnických akcí / Photos of volunteer actions (C1)

FR Annex 6 Zpráva z revize biotopu T2.3B / Report on habitat T2.3B revision (C2)

FR Annex 8 Připomínky a podněty k zemědělským dotacím / Comments and suggestions on agricultural subsidies (C2)

FR Annex 9 Analýza aktuálních dotačních titulů AEKO na biotopu T2.3B v EVL Beskydy / Analysis of current grant titles AEKO on the T2.3B biotope in EVL Beskydy (C2)

FR Annex 15 Seznam podobných LIFE projektů / List of similar LIFE projects (F4)

FR Annex 16 Fotodokumentace mezinárodní návštěvy projektu, prezenční listina / Photos of the international visit of the project, attendance sheet (F4)

FR Annex 33 Nákladovost péče / Costs of care (C2)

FR Annex 34 Audit projektu / Audit report (F2)

Inception Report (on a digital medium):

Obligatory deliverables

IncR Annex 2 Revize smilkových trávníků – studie/Study of nardus stricta grasslands (A1)

IncR Annex 3 Souhlasy/Land owner agreements (A2)

IncR Annex 4 Pachtovní smlouvy - uznatelné náklady/Lease agreements – eligible cost (B1)

IncR Annex 5 Pachtovní smlouvy – neuznatelné náklady/Lease agreements – ineligible cost (B1)

IncR Annex 9 Fotodokumentace zásahů/Photos of conservation actions (C1)

IncR Annex 12 Projektový tým – pozvánky, prezenční listiny, zápisy, monitorovací tabulky/Project team meetings – invitations, attendance sheets, records, monitoring tables (F1)

Midterm report (on a digital medium):

Obligatory deliverables

MtR Annex 1 Revize smilkových trávníků – studie – aktualizace 2016 /Study of nardus stricta grasslands (update 2016) (A1)

MtR Annex 2 Pachtovní smlouvy – uznatelné náklady/Lease agreements – eligible costs (B1)

MtR Annex 3 Prosté souhlasy k péči /Land owner agreements (A2)

MtR Annex 4 Změny smluvních vztahů / Contractual relationship changes (A2, B1)

MtR Annex 5 Fotodokumentace zásahů/Photos of conservation actions (C1)

MtR Annex 6 Průběžná zpráva za monitoring trvalých ploch botanických 2014 a 2015 / Partial report on monitoring permanent botanical plots 2014 and 2015 (D1)

MtR Annex 7 Průběžná zpráva za monitoring hmyzu 2014 a 2015/ Partial report on insect monitoring (D1)

MtR Annex 8 Průběžná zpráva za monitoring biotopů 2014 / Partial report on biotope monitoring (D1)

MtR Annex 9 Projektový tým – prezenční listiny, zápisy /Project team meetings – attendance sheets, records (D1)

Optional annexes

MtR Annex 11 Přehledová mapa lokalit s managementovým opatřením (C1)/General map of project localities (C1)

MtR Annex 12 Seznam dobrovolnických akcí / List of volunteer actions (C1)

Progress report 1 (on a digital medium):

Obligatory deliverables

PR1 Annex 1 Fotodokumentace provedení 3. kola terénních prací (C1)
PR1 Annex 2 Průběžná zpráva monitoringu trvalých ploch (D1)
PR1 Annex 3 Průběžná zpráva monitoringu hmyzu (D1)
PR1 Annex 4 Průběžná zpráva monitoringu biotopů (D1)
PR1 Annex 18 Projektový tým – prezenční listiny, zápisy (F1)

Progress report 2 (on a digital medium):

Obligatory deliverables

PR2 Annex 1 Souhlas vlastníka s péčí (A2)
PR2 Annex 3 Fotodokumentace 4. kola terénních prací (rok 2017) (C1)
PR2 Annex 4 4. průběžná zpráva za monitoring TMB za rok 2017 (D1)
PR2 Annex 5 Závěrečná zpráva za monitoring hmyzu za rok 2017 (D1)

Optional annexes

PR2 Annex 2 Fotodokumentace výřezů (C1)
PR2 Annex 14 Fotodokumentace dobrovolnických akcí (C1)

7.3 Dissemination annexes

7.3.1 Layman's report

FR Annex 17 Brožura *Pět let smilkování* – laická zpráva / Brochure *Five years of narding* – laic report (E7)

7.3.2 After LIFE plan

FR Annex 18 After LIFE plán / After LIFE plan (F3)

7.3.3 Other dissemination annexes

Obligatory deliverables

FR Annex 21 Plakát – ukázka a fotodokumentace distribuce / Poster - example and photos of distribution (E2)
FR Annex 22 Článek v místních zpravodajích / Article in local newspapers (E2)
FR Annex 23 Zpravodaj CHKO Beskydy 2/2018 / Journal Zpravodaj CHKO Beskydy 2/2018 (E2)
FR Annex 24 Seminář pro vlastníky – prezenční listina a fotodokumentace / Seminar for owners - attendance list and photo documentation (E2)
FR Annex 25 Fotosoutěž Junior 2018 – fotodokumentace vernisáže, postery / Photocompetition Junior - photos from exhibition, posters (E3)
FR Annex 26 Fotosoutěž Junior – fotodokumentace putovních panelů / Photos of traveling junior panels (E3)
FR Annex 28 Vyplněné průvodky k soutěži / Completed competition guides (E4)
FR Annex 29 Fotosoutěž – seznam fotosoutěžících, fotodokumentace z vernisáže, modelový poster z výstavy, plakát, pozvánka / Photocompetition – list of competition participants, photos from exhibition, model poster from exhibition, poster, invitation (E4)
FR Annex 30 Fotosoutěž Valašská krajina – fotodokumentace putovních panelů / Photo competition Valašská krajina – photos of traveling panels (E4)
FR Annex 31 Závěrečná konference – prezenční listina, fotodokumentace, pozvánka, program / Final conference - attendance list, photos, invitation, program (E6)

FR Annex 32 Odborný článek / Technical article (F4)

Optional annexes

FR Annex 19 Projektové webové stránky s průběžnými výsledky projektu / Project website with ongoing project results (E2)

FR Annex 20 Informace z projektu na internetu / Project informations on the Internet (E2)

FR Annex 27 Výpis návštěvnosti geokeší / Listing of geocache visits (E4)

Inception Report (on a digital medium):

Obligatory deliverables

IncR Annex 6 Mapa a fotodokumentace infotabulí umístěných v terénu/Map and photos of info-board in terrain (E1)

IncR Annex 7 Základní podoba webových stránek/Basic look of project web site (E2)

IncR Annex 8 Projektová propiska/Project pen (E5)

IncR Annex 10 Plakát/Poster (Blueberries survive...) (E2)

IncR Annex 11 Článek v místních zpravodajích/Article in local newspapers (E2)

Midterm report (on a digital medium):

Obligatory deliverables

MtR Annex 17 Mapa a fotodokumentace doplňkových tabulek v terénu/Map and photos of additional tables in terrain (E1)

MtR Annex 18 Plakáty/Posters (E2)

MtR Annex 19 Článek v místních zpravodajích 2015/Article in local newspapers 2014 a 2015 (E2)

MtR Annex 20 Zpravodaj CHKO Beskydy 2/2014, 2/2015 / Journal Zpravodaj CHKO Beskydy 2/2014 a 2/2015 (E2)

MtR Annex 21 Brožura Průvodce po drátěných stezkách / Brochure Průvodce po drátěných stezkách (E2)

MtR Annex 22 Prezenční listina z přednášek / Attendance list from lectures (E3)

MtR Annex 23 Prezenční listina z exkurzí/ Attendance list from field excursions (E3)

MtR Annex 24 Fotodokumentace ze závěrečné soutěže / Photos from field competition (E3)

MtR Annex 25 Projektové tričko / Project T-shirt (E5)

MtR Annex 26 Kalendář 2016-2017 / Calendar 2016-2017 (E5)

MtR Annex 27 Tajemná krabice / Mystery box (E5)

Optional annexes

MtR Annex 28 Ostatní publicita projektu 2015 /Other project publicity 2015 (E2)

MtR Annex 29 Fotodokumentace přednášek / Photos from lectures (E3)

MtR Annex 30 Fotosoutěž – fotodokumentace z vernisáže, modelový poster z výstavy, plakát, pozvánka / Photocompetition – photos from exhibition, model poster from exhibition, poster, invitation (E4)

Progress report 1 (on a digital medium):

Obligatory deliverables

PR1 Annex 5 Minibrožura pro vlastníky (E2)

PR1 Annex 6 Zpravodaj CHKO Beskydy 2/2016 (E2)

PR1 Annex 7 Fotodokumentace z putovní výstavy (E4)

PR1 Annex 10 Plakát, fotodokumentace distribuce plakátu (E2)

PR1 Annex 11 Článek v místních zpravodajích (E2)

PR1 Annex 12 Přednášky pro školy – prezenční listina, příklady testů na zopakování (E3)

PR1 Annex 13 Exkurze pro školy - prezenční listina, příklady soutěžních testů, fotodokumentace (E3)

PR1 Annex 14 Fotodokumentace terénních soutěží (E3)

PR1 Annex 15 Junior fotosoutěž – dokumentace posterů, fotodokumentace vernisáže (E3)

Optional annexes

PR1 Annex 9 Prezentace projektu na webových stránkách (E2)

PR1 Annex 17 Fotosoutěž Valašská krajina – dokumentace posterů, seznam účastníků, plakát, pozvánka, modelový poster (E4)

PR1 Annex 19 Fotodokumentace návštěv jiných LIFE projektů (F4)

PR1 Annex 20 Fotodokumentace a prezentace projektu na NGO Marketu (Praha) (F4)

Progress report 2 (on a digital medium):

Obligatory deliverables

PR2 Annex 6 Plakáty – ukázka a fotodokumentace distribuce (E2)

PR2 Annex 7 Zpravodaj CHKO Beskydy 2/2017 (E2)

PR2 Annex 8 Článek v místních zpravodajích 2017 (E2)

PR2 Annex 10 Exkurze pro školy – prezenční listina, fotodokumentace (E3)

PR2 Annex 11 Fotosoutěž junior 2017 – fotodokumentace vernisáže, postery (E3)

PR2 Annex 12 Fotosoutěž junior 2016 – fotodokumentace putovních panelů (E3)

PR2 Annex 15 Fotosoutěž Valašská krajina 2017 – seznam soutěžících, fotodokumentace výstavy, plakát, pozvánka, ukázkový výstavní poster (E4)

PR2 Annex 16 Fotosoutěž Valašská krajina 2017 – fotodokumentace putovních panelů (E4)

PR2 Annex 17 Fotosoutěž junior 2017 – fotodokumentace putovních panelů (E3)

PR2 Annex 18 Fotosoutěž Valašská krajina 2016 – fotodokumentace putovních panelů (E4)

PR2 Annex 19 Karetní hra Líný bača (E4)

PR2 Annex 20 Stolní kalendář 2018-2019 (E5)

PR2 Annex 21 Projektový tým – prezenční listiny, zápisy (F1)

Optional annexes

PR2 Annex 9 Článek k exkurzi Moravskoslezské pobočky ČBS na Radhošť 2017 (E2)

PR2 Annex 22 Prezentace projektu na webových stránkách (E2)

7.4 Final table of indicators

FR Annex 35 Table of final outcome indicators

8. Financial report and annexes

Financial report je samostatný soubor – pouze v elektronické podobě.

V tištěné podobě přiloženy:

1. Standard Payment Request and Beneficiary's Certificate
2. Beneficiary's Certificate for Nature Projects
3. Consolidated Cost Statement for the Project
4. Financial Statement of the Individual Beneficiary – ČSOP Salamandr,
5. Financial Statement of the Individual Beneficiary – MŽP ČR
6. Čestné prohlášení o nemožnosti vrácení DPH
7. Audit projektu / Final audit report **FR Annex 34**

Dokumentace k osobním nákladům pana Martina Konupky a paní Barbory Krupové vyžadované ke kontrole jako přílohy Final reportu dopisem EC ze dne 27/5/2016 (Annex bod 3) byly kontrolovány při návštěvě financial officerky dne 24/9/2019 a na základě dopisu EC ze dne 10/10/2019 nemusí být s Final reportem zaslány.